

Državljanstvo in osebe brez državljanstva

Priročnik za parlamentarce

Zahvala

Priročnik je bil narejen v sodelovanju z Odborom Medparlamentarne unije (MPU) za demokracijo in človekove pravice.

Raziskava in analiza: Carol Batchelor in Phillippe Leclerc (UNHCR)

Avtorica: Marilyn Achiron

Uredniški odbor: UNHCR: Erika Feller, Phillippe Leclerc, José Riera in Sara Baschetti;
MPU: Anders B. Johnsson in Kareen Jabre

Izvirnik: angleški

Oblikovanje naslovnice: Jacques Wandfluh, Studio Infographie, Švica

»Vsak ima pravico do državljanstva. Nihče ne bo arbitrarno prikrajšan za državljanstvo oziroma mu ne bo odvzeta pravica, da svoje državljanstvo spremeni.« S temi kratkimi in jednatimi besedami podeljuje 15. člen Splošne deklaracije človekovih pravic iz leta 1948 vsakemu posamezniku kjer koli na svetu pravico do pravne povezanosti z državo. Poleg tega, da predstavlja državljanstvo ljudem del njihove identitete, daje ljudem tudi pravico do zaščite države ter številne druge državljske in politične pravice. Državljanstvo je bilo tako opisano kot »pravica imeti pravice«.

Kljub obstoju instrumenta mednarodnega prava, ki obravnava pridobitev, odvzem ali nepriznanje državljanstva, je na svetu na milijone ljudi, ki so še vedno brez državljanstva. Osebe brez državljanstva lahko nastanejo zaradi različnih dejavnikov, vključno zaradi neskladja zakonodaj, prenosa pristojnosti nad ozemljem, zakonov na temo zakonske zveze, izvajanja upravnih postopkov, diskriminacije, pomanjkljivih vpisov rojstev v matične knjige, denacionalizacije (v primerih, ko država razveljavi posameznikovo državljanstvo) in odstopa od državljanstva (ko se posameznik odreče zaščiti države).

Velik del populacije oseb brez državljanstva je tudi žrtev prisilne preselitve. Ljudje, ki so morali zapustiti svoje domove, lahko pogosto postanejo osebe brez državljanstva, še posebej, ko njihovo preselitev spremlja ali pa ji sledi sprememba teritorialnih mej. In obratno, osebe brez državljanstva in osebe, ki jim je država razveljavila državljanstvo, so bile pogosto prisiljene pobegniti iz njihovega običajnega prebivališča. Zaradi te povezanosti s situacijami beguncev se je Generalna skupščina Organizacije združenih narodov odločila, da pooblasti Visoki komisariat Združenih narodov za begunce (UNHCR) za preprečevanje nastajanja novih, in zmanjšanje števila obstoječih, oseb brez državljanstva.

Po zadnjih ocenah je na svetu približno 11 milijonov oseb brez državljanstva. Ta ocena pa je v veliki meri ugibanje, saj so organizacije le težka zbrale izčrpane podatke, ker si države bodisi niso enotne glede koncepta oseb brez državljanstva bodisi nočejo razkriti informacij o obstoju teh oseb, in ker vprašanje oseb brez državljanstva ni tako visoko na dnevnem redu mednarodne skupnosti.

V zadnjih letih pa se je mednarodna skupnost le začela bolje zavedati, da spoštovanje človekovih pravic pripomore k preprečevanju množičnih in prisilnih preselitev. Prav tako raste tudi zavedanje, ki temelji na načelih mednarodnih aktov, da so države dolžne iskati rešitve za vprašanje oseb brez državljanstva. Vlade morajo potrditi, tako formalno kot v praksi, da posameznikom, ki lahko pokažejo pristno in veljavno vez z državo, nimajo pravice odvzeti ali zadržati pravic, ki izhajajo iz državljanstva.

Najboljši način, kako lahko poslanci pokažejo svojo odločenost za zmanjšanje ali ukinitve pojava oseb brez državljanstva, je da sprejmejo nacionalno zakonodajo, ki je v skladu z mednarodnim pravom, ki zagotavlja, da posamezniki niso arbitrarno prikrajšani za državljanstvo; da se posameznikom v določenih okoliščinah, zaradi katerih bi lahko drugače postali osebe brez državljanstva, državljanstvo prizna; in da je tistim, ki so ali postanejo osebe brez državljanstva na voljo primerna zaščita.

Poslanci imajo lahko tudi pomembno vlogo »psa čuvaja« z zagotavljanjem, da država s svojo politiko ne povzroča nastanka oseb brez državljanstva (bodisi namerno ali nenamerno); s spodbujanjem vlade k razrešitvi posameznih primerov oseb brez državljanstva; in s povečevanjem zavedanja svojih volivcev o problemih oseb brez državljanstva.

Priročnik predstavlja problematiko oseb brez državljanstva, podaja možne rešitve in predlaga ukrepe, ki jih lahko poslanci sprejmejo, ne da bi pri tem pozabili na človeško dimenzijo tega vprašanja. Upamo, da bo priročnik poslancem predstavljal koristno orodje pri izvedbi vseh potrebnih korakov za zmanjšanje in končno ukinitve tega pojava, ki negativno vpliva na življenja milijonov moških, žensk in otrok po celem svetu.

Antonio Guterres
Visoki komisar ZN
Generalni sekretar za begunce

Anders B. Johnsson
Generalni sekretar
Medparlamentarna Unija

Kazalo

Zahvala	2
Predgovor	3
Uvod	6
1. poglavje: Mednarodni pravni okvir pravice do državljanstva in zmanjšanja števila oseb brez državljanstva	8
2. poglavje: Prepoznavanje in zaščita oseb brez državljanstva	17
3. poglavje: Odstranjevanje vzrokov nastanka oseb brez državljanstva	27
4. poglavje: Vloga UNHCR	43
5. poglavje: Kako lahko pomagajo poslanci	48
Priloga 1: Države pogodbenice h Konvenciji ZN o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954	53
Priloga 2: Države pogodbenice h Konvenciji ZN o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961	55
Priloga 3: Vzorci listin o pristopu	56
Priloga 4: Predstavništva UNHCR po svetu	58
Na kratko o UNHCR in MPU	67

Uvod

Tisti, ki smo državljani neke države, imamo ponavadi pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz državljanstva, za samoumevne. Večina nas lahko vpiše otroke v šole, ko smo bolni smo deležni zdravstvene pomoči, lahko kandidiramo na delovna mesta in volimo, da bi dobili svoje predstavnike v vlado. Čutimo, da imamo glas v državi, v kateri prebivamo; imamo globok občutek pripadnosti nečemu večjemu, kot smo sami.

Kakšno pa je življenje oseb, ki državljanstva nimajo? Oseba brez državljanstva ne more voliti v državi v kateri prebiva, ne more pridobiti potnih listin, ne more se legalno poročiti. Včasih so lahko posamezniki, ki so brez državljanstva in se nahajajo izven matične dežele ali države prejšnjega prebivališča, dlje časa priptri, če jim država ne dovoli ponovnega vstopa na njeno ozemlje. Pogosto posameznikom, ki ne morejo dokazati pravne vezi z državo, v slednji niso priznane niti najosnovnejše pravice - pravica do izobraževanja, zdravstvene oskrbe in zaposlitve.

»Slišati 'NE' (biti zavržena) od države, v kateri živim, slišati 'NE' od države, v kateri sem se rodila, slišati 'NE' od države, od koder izvirajo moji starši, vedno znova poslušati 'ne spadaš k nam'! Počutim se, kot da sem nihče in ne vem zakaj živim. Ko si oseba brez državljanstva te ves čas preveva občutek, da si brez vrednosti.«

Lara, ki je bila nekoč oseba brez državljanstva

Raziskava o osebah brez državljanstva, ki jo je izvedel UNHCR leta 2003 potrjuje, da na svetu ni regije, ki ne bi imela problemov, ki vodijo do nastanka oseb brez državljanstva. Obenem pa točno število oseb brez državljanstva po svetu ni znano. Države pogosto ne želijo ali pa niso zmožne zagotoviti točnih podatkov; le malo jih ima vzpostavljene mehanizme za popis teh oseb. Obenem pa tudi ni neke jasne zahteve, da bi države morale poročati o številu oseb brez državljanstva, ki se nahajajo na njihovem ozemlju. UNHCR ocenjuje, da je na svetu na milijone ljudi, ki nimajo veljavnega državljanstva.

Pojav oseb brez državljanstva, ki je bil prvič prepoznan kot problem globalnih razsežnosti v prvi polovici 20. stoletja, je lahko posledica nestrinjanja držav o pravni identiteti posameznikov, posledica državnega nasledstva, dolgotrajnega odpiranja določenih skupin oseb na obrobje družbe ali odvzema državljanstva posameznikom ali skupinam oseb. Pojav oseb brez državljanstva je ponavadi povezan z obdobji velikih sprememb v mednarodnih odnosih. Spremembe državnih mej, izkoriščanje političnih sistemov za doseganje spornih političnih ciljev državnih voditeljev in/ali nepriznanje ali odvzem državljanstva, z namenom izločiti ali potisniti na obrobje nepriljubljene rasne, verske ali etnične manjšine, so vzrok pojava oseb brez državljanstva v vsaki pokrajini na svetu. V zadnjih 20 letih je število oseb, ki jim je bilo državljanstvo odvzeto oziroma ga niso mogli pridobiti, ves čas raslo. Če se bodo te situacije še naprej nadaljevale, bo naraščajoči občutek prizadetih populacij, da so prikrajšane za državljanske pravice, sčasoma pripeljal do njihovih preselitev.

»Ko ti odvzamejo državljanstvo, ti vzamejo normalno življenje; je kot vrnitev v divjino kot jamski človek ali divjak.. človek takrat ni nič drugega, kot zgolj človeško bitje, saj je izgubil prav tiste lastnosti, zaradi katerih so ga lahko ostali ljudje imeli za sebi enakega.. lahko bi živel in umrl, ne da bi o tem pustil kakršnokoli sled, ne da bi svetu karkoli prispeval.«

Hannah Ardent, Izvor totalitarizma (The Origins of Totalitarianism)

Ta priročnik želi poslancem podati širok vpogled v mednarodna načela, ki urejajo področje državljanstva in pojava oseb brez državljanstva. Mednarodno pravo daje državam široko pristojnost pri določanju kdo so njeni državljani in pogojev za pridobitev, odvzem in zadržanje državljanstva. Načela človekovih pravic, ki so se razvile v 20. stoletju, pa ta obseg pristojnosti držav omejujejo, ko le-ta vodi v pojav oseb brez državljanstva in/ali diskriminacijo.

Kljub sodelovanju držav pri reševanju problemov, povezanih s pojavom oseb brez državljanstva, na svetu še vedno obstajajo milijoni posameznikov, ki nimajo veljavnega državljanstva. Priročnik govori o pravicah in dolžnostih oseb brez državljanstva, kot jih določa mednarodno pravo, še posebej Konvencija o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954. (Kljub prizadevanjem UNHCR za povečanje zavedanja o problematiki, je do 1. januarja 2007 samo 62 držav ratificiralo ali pristopilo h konvenciji iz leta 1954; za primerjavo, Konvencijo in/ali Protokol o statusu beguncev je ratificiralo ali ji/mu pristopilo 148 držav.) Priročnik obenem osvetli tudi glavne vzroke nastanka oseb brez državljanstva in predlaga načine, kako lahko vlade poskrbijo, da izvajanje njihove nacionalne zakonodaje ne sproži nastanka oseb brez državljanstva.

UNHCR je agencija Združenih narodov, ki ji je bila zaupana naloga pomagati zmanjšati pojav oseb brez državljanstva in le-tem nuditi podporo pri njihovem pridobivanju veljavnega državljanstva. Priročnik opisuje na kakšen način UNHCR to nalogo izpolnjuje in predlaga praktične korake, s katerimi lahko poslanci pomagajo zmanjšati število takih oseb, od pregleda, in če je to potrebno, prilagoditve nacionalne zakonodaje, ki se nanaša na državljanstvo, do spodbujanja svojih vlad k pristopu k mednarodnim pogodbam o osebah brez državljanstva in povečevanja zavedanja javnosti o problemih teh oseb.

Priročnik ponuja tudi pozitivne prakse razrešenih dolgotrajnih primerov oseb brez državljanstva, zahvaljujoč politični volji države, vključevanju civilne družbe in podpori mednarodne skupnosti. Te »dobre prakse« pokažejo, da lahko ob sodelovanju vlade, družbe in mednarodne skupnosti osebe brez državljanstva končno dobijo »pravico imeti pravice«.

1. poglavje

Mednarodni pravni okvir pravice do državljanstva in zmanjšanja števila oseb brez državljanstva

Državljanstvo je zelo občutljiva tema, saj je odraz državne suverenosti in identitete. Zato ni čudno, da lahko nestrinjanja glede državljanstva povzročijo napetost in spore tako znotraj države, kot med državami. V 20. stoletju je prišlo do povečanja števila oseb brez državljanstva po svetu, obenem pa tudi do povečanja zavedanja o in skrbi za, človekove pravice. Mednarodno pravo, ki obravnava državljanstvo, se je torej razvijalo na dveh tirih: zaščititi in pomagati vsem posameznikom, ki so osebe brez državljanstva, in poskušati ukiniti ali vsaj zmanjšati pojav teh oseb.

Kdo odloča ali je oseba državljan določene države ali ne?

Načeloma spadajo vprašanja na temo državljanstva pod nacionalno pristojnost vsake posamezne države. Obenem pa je izvajanje ukrepov s področja notranje zakonodaje neke države lahko omejeno s podobnimi ukrepi drugih držav in mednarodnim pravom.

Stalno sodišče mednarodnega prava je v svojem Svetovalnem mnenju o Uredbi o državljanstvu Tunizije in Maroka iz leta 1923 dejalo:

»Vprašanje ali neka zadeva je ali ni izključno v nacionalni pristojnosti neke države, je v osnovi relativno: odvisno je od razvoja mednarodnih odnosov.«

S tem je Stalno sodišče dejansko dejalo, da kljub temu, da sodijo vprašanja na temo državljanstva v osnovi v nacionalno pristojnost, morajo države spoštovati svoje obveznosti do drugih držav, v skladu z načeli mednarodnega prava.

To mnenje je bilo sedem let kasneje poudarjeno v **Haaški konvenciji o nekaterih vprašanjih glede neskladnosti zakonodaj o državljanstvu**. Številne države so podale svoj komentar na svetovalsko mnenje Stalnega sodišča iz leta 1923, saj je bilo le-to pomembno za pripravo Haaške konvencije o državljanstvu iz leta 1930. Večina držav si je razlagala svetovalsko mnenje kot omejitev veljavnosti odločitev, ki jih neka država sprejme o državljanstvu, zgolj na ozemlje tiste države, še posebej ko te odločitve niso skladne z odločitvami o državljanstvu druge države.

Haaška konvencija iz leta 1930, izvedena pod pokroviteljstvom Skupščine Lige narodov je bila prvi mednarodni poskus zagotoviti, da bi imeli vsi ljudje državljanstvo. 1. člen konvencije pravi:

»Vsaka država mora na podlagi lastne zakonodaje določiti, kdo so njeni državljanji. To zakonodajo bodo priznavale tudi druge države, dokler bo le-ta skladna z mednarodnimi konvencijami, mednarodnim običajem in splošno priznanimi pravnimi načeli na temo državljanstva.«

Z drugimi besedami, izvajanje pravice države do samostojnega odločanja, kdo so njeni državljani, mora biti skladno z ustreznimi določili mednarodnega prava. V 20. stoletju so se ta določila razvila v smeri postavljanja človekovih pravic pred zahteve državne suverenosti.

15. člen **Splošne deklaracije človekovih pravic** iz leta 1948 oznanja:

»Vsakdo ima pravico do državljanstva. Nihče ne bo arbitrarno prikrajšan za državljanstvo oziroma mu ne bo odvzeta pravica do spremembe državljanstva.«

Ta pravica je osnovana na obstoju **pristne in veljavne povezave** med posameznikom in državo. Ta povezava je bila prvič priznana kot temelj državljanstva v primeru, o katerem je leta 1955 razsodilo **Mednarodno sodišče**; primeru Nottebohm. Sodišče je dejalo:

»Glede na prakso držav, glede na sodne in izvensodne sklepe in v skladu z mnenjem spodaj podpisanih, je državljanstvo pravna vez, ki ima za svojo osnovo socialno povezanost, pristno povezanost z obstojem, interesi in čustvi [posameznika] ter obenem tudi obstoj vzajemnih pravic in dolžnosti.«

Pristna in veljavna povezava, izkazana z rojstvom, prebivališčem in/ali rodom, je danes vključena v določilih nacionalnih zakonodaj večine držav, kot tudi v novejših mednarodnih instrumentih, ki obravnavajo državljanstvo, kot na primer Evropska konvencija o državljanstvu iz leta 1997.

Tudi Medameriško sodišče človekovih pravic definira državljanstvo kot:

»politična in pravna vez, ki povezuje posameznika z neko državo in ga zavezuje z lojalnostjo in zvestobo ter mu podeljuje diplomatsko zaščito tiste države.« (Castillo-Petruzzi idr. proti državi Peru, sodba sprejeta maja 1999, IACHR [ser C.] št. 52 1999)

Kako so zaščitene pravice beguncev in oseb brez državljanstva?

Čeprav 15. člen Splošne deklaracije človekovih pravic navaja, da ima vsakdo pravico do državljanstva, pa ne predpiše točno določenega državljanstva, do katerega je neka oseba upravičena. V želji zagotoviti, da posamezniki ne bi bili prikrajšani za minimalni obseg pravic, povezanih z državljanstvom, je mednarodna skupnost oblikovala dve temeljni pogodbi: Konvencijo o statusu beguncev iz leta 1951 in Konvencijo o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954.

Ali obstaja kakšna povezava med Konvencijo o statusu beguncev iz leta 1951 in osebami brez državljanstva?

Po koncu 2. svetovne vojne, je bilo eno najpomembnejših vprašanj za države članice novo nastale Organizacije združenih narodov kako pomagati milijonom ljudi, ki so zaradi vojne postali begunci ali pa osebe brez državljanstva. Ekonomski in socialni svet Združenih narodov (ECOSOC) je leta 1949 z resolucijo ustanovil ad hoc odbor, katerega naloga je bila oblikovati Konvencijo o statusu beguncev in oseb brez državljanstva in

podati predloge za odpravo pojava oseb brez državljanstva. Člani odbora so na koncu oblikovali Konvencijo o statusu beguncev in k njej protokol o osebah brez državljanstva. Odbor odprave pojava oseb brez državljanstva ni obravnaval v celoti, večinoma zato, ker je bilo predvideno, da se bo s tem vprašanjem ukvarjala novo nastala Komisija za mednarodno pravo.

V preteklosti so begunci in osebe brez državljanstva dobili zaščito in pomoč pri mednarodnih organizacijah, predhodnicah UNHCR. Osnutek protokola o osebah brez državljanstva naj bi odražal povezavo med begunci in osebami brez državljanstva, vendar pa na Konferenci državnih pooblaščenec, zbranih da bi preučili obe vprašanji, nujnost potreb beguncev in neizogiben razpad Mednarodne organizacije za begunce nista dopuščala dovolj časa za natančno analizo situacije oseb brez državljanstva. Na konferenci je bila tako sprejeta **Konvencija o statusu beguncev iz leta 1951**, medtem ko je bilo sprejetje protokola, ki je obravnaval pojav oseb brez državljanstva, prestavljeno na kasneje.

Po Konvenciji o statusu beguncev iz leta 1951 prejme oseba brez državljanstva zaščito kot begunec, saj dejstvo, da je nekdo oseba brez državljanstva zaradi njegove rase, vere, narodnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali političnemu prepričanju, kaže na to, da bi moral imeti ta posameznik priznan status begunca.

Kaj zagotavlja Konvencija o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954?

Protokol o osebah brez državljanstva, ki je bil oblikovan kot dodatek Konvenciji o statusu beguncev iz leta 1951, je postal leta 1954 samostojna konvencija. **Konvencija iz leta 1954 je prvi mednarodni instrument, ki ima namen urediti in izboljšati status oseb brez državljanstva** in zagotoviti, da so osebe brez državljanstva brez razlikovanja deležne svojih osnovnih pravic in svoboščin. (Seznam držav pogodbenic h konvenciji iz leta 1954 v Prilogi 1)

Določila konvencije so v mnogih pogledih podobne tistim iz Konvencije o statusu beguncev. **Pristop države h konvenciji ne predstavlja zamenjave za podelitev državljanstva vsem, ki so rojeni in imajo običajno prebivališče na ozemlju države.** Ne glede na to kako širok je obseg pravic, ki jih imajo osebe brez državljanstva, niso enakovredne pridobitvi državljanstva.

Konvencija iz leta 1954 vključuje čisto pravno definicijo osebe brez državljanstva: *»oseba, ki je nobena država na podlagi svoje zakonodaje ne prizna za svojo državljanke«* (temu pravimo tudi de jure oseba brez državljanstva).

Kdo je državljan? Kdo je oseba brez državljanstva?

Da je posameznik po zakonu spoznan za državljana pomeni, da ima avtomatično priznano državljanstvo pod pogoji, podanimi v veljavnih pravnih aktih neke države, ki obravnavajo državljanstvo, ali pa da je bilo posamezniku državljanstvo priznано z odločbo pristojnih državnih organov. Pravni akti so tu lahko bodisi Ustava, sklep predsednika države ali zakon o državljanstvu.

Večina ljudi je zakonsko prepoznanih za državljane le ene države, ponavadi z zakonom države, kjer se je posameznik rodil (ius soli) ali pa z zakonom države, katere državljan sta bila posameznikova starša v času posameznikovega rojstva (ius sanguinis).

Kadar dopušča upravni postopek državi možnost, da zavrne prošnjo za državljanstvo, oseb, ki zanj zaprosijo, ne moremo imeti za državljane, vse dokler ni njihova prošnja odobrena in s tem v skladu z zakonom podeljeno državljanstvo. Posamezniki, ki morajo zaprositi za državljanstvo in tisti, ki so po zakonu upravičeni do vložitve prošnje za državljanstvo, a država njihovo prošnjo zavrne, niso državljani te države po njenem zakonu.

Posamezniki, ki državljanstva niso dobili avtomatično ali z odločbo, utemeljeno v katerem od zakonov države, so **de jure osebe brez državljanstva** - osebe, ki so brez državljanstva glede na veljavno zakonodajo.

Če ne obstajajo dokazi o nasprotnem, se po navadi predvideva, da ima oseba državljanstvo. Včasih pa se pripeti, da se države, s katerimi ima posameznik pristno vez, ne morejo sporazumeti katera od njih je tista, ki je osebi podelila državljanstvo. Posameznik tako ne more prikazati, da je de jure oseba brez državljanstva, obenem pa nima veljavnega državljanstva in ne uživa zaščite nobene države. Taka oseba je **de facto oseba brez državljanstva**.

Čeprav se je avtorjem konvencije zdelo potrebno narediti razloček med de jure osebami brez državljanstva (tisti, ki niso prejeli državljanstva avtomatično ali z odločbo na podlagi zakonov države) in de facto osebami brez državljanstva (tisti, ki ne morejo določiti svojega državljanstva), so obenem priznavali tudi podobnost teh dveh konceptov. Konvencija v končnih določbah obravnava vprašanje de facto oseb brez državljanstva z nezavezujočim priporočilom:

»da naj vsaka država pogodbenica, ko spozna razloge, zaradi katerih se je oseba odrekla zaščiti države, katere državljanica je, za utemeljene, s sočutjem preuči možnosti, da bi s to osebo ravnala enako kot konvencija predvideva za osebe brez državljanstva.«

Odločitev ali je neka oseba upravičena do ugodnosti, določenih s konvencijo, sprejme vsaka država sama, v skladu z njenimi postopki. Na željo države lahko UNHCR preko svojih predstavništev/ uradov po svetu ali služb na sedežu UNHCR ponudi nasvet, kako te postopke oblikovati in izvajati (seznam predstavništev UNHCR je v Prilogi 4).

Ali je lahko oseba brez državljanstva tudi begunec?

De facto osebe brez državljanstva niso vključene v definicijo oseb brez državljanstva konvencije iz leta 1954. Avtorji konvencije so privzeli, da so vsi ljudje brez veljavnega državljanstva, torej vse de facto osebe brez državljanstva, begunci (avtorji konvencije so predvidevali, da je posameznik postal de facto oseba brez državljanstva, ker je pobegnil iz države, katere državljan je, zaradi preganjanja s strani države, ter da je preganjanje povezano z odsotnostjo veljavnega državljanstva.)

To, da je nek posameznik *de jure* ali de facto oseba brez državljanstva, pa ne pomeni nujno tudi preganjanja (»utemeljen strah pred preganjanjem« je srž definicije begunca, podane v Konvenciji o statusu beguncev iz leta 1951). Čez čas je postalo jasno, da obstajajo de facto osebe brez državljanstva, ki ne pridobijo državljanstva v državi svojega običajnega prebivališča in se obenem ne uvrščajo ne med begunce ne med de jure osebe brez državljanstva. Tako večina posameznikov brez državljanstva, ki potrebujejo pomoč UNHCR - bodisi de jure ali de facto oseb brez državljanstva -, niso begunci in ne prosijo za azil.

Kaj vsebuje Konvencija o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961?

ECOSOC je avgusta 1950 z resolucijo zaprosil Mednarodno sodišče (MS), da pripravi osnutek ene ali več mednarodnih konvencij za zmanjšanje pojava oseb brez državljanstva. MS je oblikovalo predloga dveh konvencij, oba za rešitev problema nastanka oseb brez državljanstva zaradi neskladnosti v zakonodaji. Prva, Konvencija o ukinitvi nadaljnega nastanka oseb brez državljanstva, je vsebovala določila, ki so šla z ukrepi veliko dlje, kot določila druge konvencije, ki so se osredotočale na zmanjševanje pojava oseb brez državljanstva v prihodnje. Udeleženci konference, organizirane z namenom preučiti predloga konvencij, so se odločili, da je prvi osnutek preveč radikalen in se tako odločili za predlog Konvencije za zmanjšanje števila oseb brez državljanstva v prihodnje. Instrument, ki je na koncu izšel iz tega procesa je **Konvencija o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961** (seznam držav pogodbenic konvencije iz leta 1961 je podan v Prilogi 2).

Namen členov konvencije iz leta 1961 je odpraviti pojav oseb, ki so brez državljanstva že od rojstva; člani pa ne prepovedujejo razveljavitve državljanstva v določenih okoliščinah, niti ne podelijo državljanstva za nazaj vsem osebam, ki so trenutno brez državljanstva. Konvencija iz leta 1961 predvidi tudi ustanovitev organa, kateremu lahko oseba, ki meni da bi lahko imela možnosti pridobiti pravice iz določb konvencije, pošlje v preučitev svojo prošnjo in zaprosi za pomoč pri predstavitvi prošnje pristojnim oblastem. Generalna Skupščina ZN je kasneje zaprosila UNHCR za prevzem te vloge.

MS in predstavniki držav so sklenili, da je mednarodna pomoč nujna, saj ko država posamezniku ne prizna državljanstva, le-ta nima niti finančnih sredstev niti potrebnega strokovnega znanja, da bi predstavil svojo prošnjo za državljanstvo državnim oblastem. Glede na to, da verjetno nobena druga država ne bi zastopala posameznika, se je

smatralo kot odločilno ustanoviti neodvisno, mednarodno telo, ki je odgovorno za to nalogo. Če posameznika zastopa mednarodna agencija, se s tem obide tudi dilema ali je ta posameznik predmet mednarodnega prava. Hkrati bo agencija, ki je pooblaščenca za to delo, na tem področju sčasoma razvila strokovnost, ki bo koristna ne samo z vidika svetovanja posameznikom, temveč tudi z vidika podajanja predlogov, kako pridobiti veljavno državljanstvo in na splošno zmanjšati število oseb brez državljanstva.

V iskanju načinov zmanjšanja števila oseb brez državljanstva konvencija iz leta 1961 zahteva, da sprejmejo države podpisnice takšno nacionalno zakonodajo, ki bo odražala predpisane standarde o pridobitvi ali odvzemu državljanstva. Če med državami podpisnicami pride do sporov glede interpretacije ali izvajanja konvencije in te nesporazumi niso razrešeni s pomočjo drugih mehanizmov, je zadeva lahko na prošnjo katere koli države udeleženke spora dana v presojo Mednarodnemu sodišču.

V končnih določbah konvencije je podano podobno priporočilo, kot tisto v končnih določilih konvencije iz leta 1954, ki spodbuja države, da razširijo uporabo določb konvencije na de facto osebe brez državljanstva kjer koli le je to mogoče.

»Nekoč sem stal med dvema mejama in nisem mogel vstopiti ne v eno ne v drugo državo. To je bila izkušnja, ki jo bo najtežje pozabiti. Nisem mogel vstopiti v državo, iz katere sem prišel, po drugi strani pa tudi ne v državo, kjer sem se rodil, bil vzgojen in živel! Kam spadam? Še vedno ne morem pozabiti močnega občutka izgubljenosti, ki sem ga izkusil takrat na letališču«

Chen, ki je bil nekoč oseba brez državljanstva

Kako zakonodaja o človekovih pravicah zagotavlja pravico do državljanstva?

Tudi različni drugi mednarodni dokumenti obravnavajo pravico do državljanstva. **Konvencija o državljanstvu poročenih žensk** iz leta 1957 zrcali Splošno deklaracijo človekovih pravic z vključevanjem pravice do državljanstva in pravice osebe, da ji državljanstvo ni odvzeto. Konvencija tudi zagovarja »splošno spoštovanje in posvečanje posebne pozornosti človekovim pravicam in temeljnim svoboščinam vseh, brez razlikovanja zaradi spola.« Prvi trije členi konvencije vsebujejo posebne določbe glede državljanstva poročenih žensk:

1. člen poudarja da *»ne vzpostavitev, ne razpad zakonske zveze med državljanom in tujcem neke države, niti sprememba možnega državljanstva v času trajanja zakonske zveze ne bodo avtomatično vplivali na državljanstvo žene.«*

2. člen pravi, da *»niti posameznikova prostovoljna pridobitev državljanstva druge države niti njegov odstop od državljanstva prve ne bo preprečilo njegovi ženi zadržati državljanstva prve države.«*

3. člen, ki je razdeljen v dva dela, pravi, da *»žena državljana [države pogodbenice], ki je v tisti državi tujka, lahko na njeno prošnjo pridobi možovo državljanstvo s pomočjo posebnih olajšav v naturalizacijskih postopkih.«* Ter

da »je podelitev takega državljanstva omejena z razlogi nacionalne varnosti ali javnega reda.« Konvencija tudi pravi, da si nobena država pogodbenica ne sme razlagati, da se konvencija »nanaša tudi na zakonodajo ali sodno prakso, ki daje ženski, ki je v neki državi tujka, a poročena z državljanom, pravico, da lahko na lastno prošnjo pridobi moževo državljanstvo.«

Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije iz leta 1965 obvezuje države, da »zagotovijo pravico do enakosti pred zakonom vsakemu, ne glede na njegovo raso, barvo ali narodnost ali etnični izvor,« še posebej pri uživanju temeljnih človekovih pravic, vključno s pravico do državljanstva (5. člen).

24. člen **Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah** pa pravi:

»Vsak otrok, ne glede na raso, barvo, spol, jezik, versko prepričanje, narodnost, družbeni izvor, imetje ali rojstvo ima pravico do take oblike zaščite s strani družine, družbe in države, kot jo zahteva njegov status mladoletnika.«

»Vsak otrok mora biti vpisan v matično knjigo takoj po njegovem rojstvu, in dobi ime.«

»Vsak otrok ima pravico pridobiti državljanstvo.«

26. člen te konvencije tudi poudarja, da so »vsi ljudje enaki pred zakonom in brez razlikovanja upravičeni do enake zakonske zaščite. V tem smislu naj zakon prepove vsakršno razlikovanje in zagotovi vsem enako učinkovito zaščito pred diskriminacijo na kakršni koli osnovi, kot na primer zaradi rase, barve, spola, jezika, vere, političnega ali drugega prepričanja, narodnosti ali družbenega izvora, imetja, rojstva ali drugega statusa.«

9. člen **Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk** pravi:

»Države pristopnice bodo podelile ženskam enake pravice do pridobitve, spremembe ali zadržanja njihovega državljanstva, kot moškim. Države bodo še posebej zagotovile, da niti poroka s tujcem niti moževa sprememba državljanstva v času zakona ne bosta avtomatično spremenili državljanstva žene, jo naredili za osebo brez državljanstva ali jo prisilili, da sprejme državljanstvo svojega moža.«

»Države pristopnice bodo podelile ženskam v zadevah, povezanih z državljanstvom njihovih otrok, enake pravice, kot jih imajo moški.«

Konvencija o otrokovih pravicah iz leta 1989, ki so jo ratificirale skoraj vse države sveta, vsebuje dva pomembna člena, ki se nanašata na državljanstvo:

2. člen določa: *»Države pogodbenice spoštujejo in vsakemu otroku, ki sodi pod njihovo pravno pristojnost, jamčijo pravice, priznane s to Konvencijo, brez kakršne koli diskriminacije, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršen koli drug položaj otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika.«*

7. člen navaja: »Otrok mora biti takoj po rojstvu vpisan v rojstno matično knjigo in ima od rojstva pravico do imena, pravico pridobiti državljanstvo in po možnosti pravico, da pozna svoje starše in da le-ti skrbijo zanj.« Člen tudi pravi, da »bodo države pogodbenice zagotovile uresničevanje teh pravic v skladu s svojo notranjo zakonodajo in obveznostmi, ki jim jih nalagajo ustrezni mednarodni akti s tega področja, še posebej tam, kjer bi bil otrok sicer brez državljanstva.«

»V začasnem bivališču za tujce živim že od leta 1971 in upam, da se bom lahko skupaj s svojimi otroki kmalu nastanila drugje. Želim imeti take pravice, kot jih imajo državljani Bangladeša. Nimamo dostojnega življenja - v tem bivališču so otroci prikrajšani za primerno odraščanje, nimajo izobrazbe in lahko zato pričakujejo samo slabo plačano delo.«

Szedaha, oseba brez državljanstva, ki živi v Bangladešu

Ali obstajajo regionalni sporazumi,, ki obravnavajo pravico do državljanstva?

Regionalni akti še dodatno krepijo pravne podlage pravice do državljanstva. 20. člen **Ameriške konvencije o človekovih pravicah** (1969) pravi:

»Vsak ima pravico do državljanstva. Vsak ima pravico do državljanstva države, na ozemlju katere se je rodil, če nima pravice do nobenega drugega državljanstva. Nihče ne sme biti arbitrarno prikrajšan za njegovo državljanstvo ali pravico, da le-tega spremeni.«

Ta načela je potrdilo tudi Medameriško sodišče. Sodišče je potrdilo, da so pogoji, na podlagi katerih je državljanstvo podeljeno, v nacionalni pristojnosti države, obenem pa je sodišče ugotovilo:

»Kljub tradicionalno sprejetemu dejstvu, da je odločitev o potrditvi in priznanju državljanstva v pristojnosti vsake posamezne države, zadnja dogajanja kažejo na to, da postavlja mednarodno pravo široki pristojnosti, ki jo uživajo države na tem področju, določene omejitve, ter da način, na katerega države urejujejo zadeve, ki se nanašajo na državljanstvo, danes ne more soditi v izključno pristojnost teh držav.« (Medameriško sodišče za človekove pravice, svetovalno mnenje, »dopolnila določbam o naturalizaciji iz ustave Kostarike,« odstavki 32-34, besedilo v 5 HRLJ 1984.)

Z drugimi besedami, države morajo upoštevati mednarodne posledice svojih nacionalnih zakonodaj o državljanstvu, še posebej če lahko izvajanje teh zakonodaj povzroči nastanek oseb brez državljanstva.

Leta 1963 je bila v Evropi sprejeta **Konvencija o zmanjšanju primerov večnacionalnosti in vojaške obveznosti v primerih večnacionalnosti**. Konvencija temelji na predpostavki, ki jo je takrat podpiralo veliko zahodnoevropskih držav, da je imeti več državljanstev hkrati nezaželen pojav, ki bi se mu bilo treba izogibati. Ker se konvencija iz leta 1963 v obsegu omejuje le na vprašanje več sočasnih državljanstev,

sta ji bila leta 1977 in 1993 dodana dva protokola, ki sta obravnavala tudi druga sorodna vprašanja in odražala razvoj v razmišljanju in praksi na temo državljanstva. Drugi protokol tako dovoljuje na primer pridobitev več sočasnih državljanstev v primerih druge generacije migrantov ter zakonskih partnerjev mešanih zakonov in njihovih otrok.

Še en akt, ki ga je oblikoval Svet Evrope - **Evropska konvencija o državljanstvu** iz leta 1997, je nastal iz potrebe po oblikovanju enega samega besedila, ki bi združevalo vse spremembe v nacionalnih zakonodajah in mednarodnem pravu na temo državljanstva, od Haaške konvencije iz leta 1930, ki je obravnavala vprašanje neskladnosti zakonodaj, naprej. Konvencija ne spreminja konvencije iz leta 1961 in je z njo skladna. Konvencija o državljanstvu iz leta 1997 tako omogoča pridobitev več sočasnih državljanstev poročenim parom z različnimi državljanstvi in njihovim otrokom. Obenem pa konvencija obravnava tudi vprašanja pridobitve, zadržanja, odvzema in ponovne pridobitve državljanstva, vprašanja procesnih pravic, državljanstva v kontekstu državnega nasledstva, vojaške obveznosti in sodelovanja med državami pogodbenicami. Vsebuje tudi številne določbe za preprečevanje nastanka oseb brez državljanstva. Konvencija povzema definicijo osebe brez državljanstva po Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954; tako so v določbah Evropske konvencije o državljanstvu torej zajete samo de jure osebe brez državljanstva.

Zadnje izkušnje Evrope z državnim nasledstvom so pripeljale do spoznanja, da se mnogim lahko zgodi, da postanejo osebe brez državljanstva zato, ker izgubijo svoje državljanstvo preden pridobijo drugo. V želji izogniti se nastanku oseb brez državljanstva zaradi državnega nasledstva - nastanek teh oseb je lahko posledica prenosa pristojnosti nad nekim ozemljem od ene k države drugi, združevanja ali razpada držav oziroma ločitve dela ali delov ozemlja od države - je Svet Evrope sprejel **Konvencijo o izogibu pojava oseb brez državljanstva zaradi državnega nasledstva**, ki obravnava prav ta problem. Konvencija, ki je bila sprejeta 15. marca 2006 vsebuje posebna pravila glede državljanstva v primerih državnega nasledstva. Njenih 22 členov podaja praktična navodila pri vprašanjih, glede recimo odgovornosti države naslednice in predhodnice, pravih dokazovanja, izogibanju nastanka oseb brez državljanstva pri rojstvu ter glede pospešitve procesa pridobitve državljanstva za osebe brez državljanstva.

Leta 1999 je Organizacija Afriške enotnosti (danes Afriška unija) sprejela **Afriško listino o pravicah in dobrobiti otroka**. Oblikovana po zgledu Konvencije o pravicah otroka, vsebuje listina tudi nekaj enakih temeljnih načel, vključno z načelom nediskriminacije in primarnim upoštevanjem najboljše koristi za otroka. 6. člen listine, ki obravnava otrokovo ime in državljanstvo poudarja:

- Vsak otrok ima od rojstva pravico do imena;
- Vsak otrok mora biti vpisan v matično knjigo takoj po njegovem rojstvu;
- Vsak otrok ima pravico do pridobitve državljanstva;
- Države pogodbenice listine bodo zagotovile, da njihova ustavna zakonodaja priznava načela, po katerih bo otrok dobil državljanstvo države, na ozemlju katere se je rodil, če mu v času njegovega rojstva državljanstva ne podeli nobena druga država, v skladu z njenimi zakoni.

2. poglavje

Identifikacija in zaščita oseb brez državljanstva

Kljub prizadevanjem za zmanjšanje pojava oseb brez državljanstva z nacionalno zakonodajo o državljanstvu in izvajanjem Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 in drugih mednarodnih aktov, UNHCR ocenjuje, da je na svetu še vedno na milijone ljudi, ki nimajo državljanstva. **Konvencija ZN iz leta 1954 o osebah brez državljanstva** podaja definicijo teh oseb, zagovarja njihovo pridobitev pravne identitete in zagotavlja, da uživajo vse osebe brez državljanstva temeljne pravice in svoboščine brez diskriminacije.

»Ne moremo dobiti redne zaposlitve, ne moremo se preseliti, smo kot ladje brez pristana. Dostop do izobraževanja in zdravstvene oskrbe je problematičen. Nisem mogel dokončati srednje šole ali se vpisati na višjo strokovno šolo. Zdravniški pregled lahko opravi samo v privatnih ordinacijah, v državnih ne.«

Abdullah, oseba brez državljanstva, ki živi v Združenih arabskih emiratih

Kdo je oseba brez državljanstva?

Konvencija iz leta 1954 določa, da je oseba brez državljanstva »oseba, ki je na podlagi svoje zakonodaje nobena država ne prizna za svojo državljanke« (1. člen). To je čisto pravna definicija. Ne obravnava vsebine državljanstva, načina na katerega je le-to podeljeno ali dostopa do njega. Definicija se enostavno nanaša samo na zakonske okvire, na podlagi katerih država z njeno nacionalno zakonodajo ex lege – avtomatično, določi, kdo ima državljanstvo.

Glede na to definicijo **mora oseba, da bi bila prepoznana kot oseba brez državljanstva, dokazati nasprotno: da nima pravnih vezi z nobeno od držav.**

V prizadevanjih najti dokaze, da gre pri posamezniku dejansko za osebo brez državljanstva, naj države preučijo ustrezno nacionalno zakonodajo tistih držav, s katerimi je bil posameznik v preteklosti povezan (recimo povezan z rojstvom, nekdanjim običajnim prebivališčem, zakonodajo držav, katere državljeni so zakonski partner ali otroci, držav katere državljeni so starši ali stari starši), se s tistimi državami posvetujejo, in če potrebno zaprosijo za dokazno gradivo. Države naj od posameznika zahtevajo polno sodelovanje pri pridobivanju vseh potrebnih dejstev in informacij. Na prošnjo lahko UNHCR pomaga pri posvetovanjih med državami in priskrbi strokovne informacije o ustreznih zakonih in njihovem izvajanju v različnih državah.

Dokumenti pristojnega državnega organa, ki potrjujejo, da posameznik ni državljan tiste države, so ponavadi zanesljiv dokaz, da gre za osebo brez državljanstva. Vendar pa tak dokaz ni vedno na voljo. Pristojni organi matične države ali dežele nekdanjega običajnega prebivališča lahko odklonijo prošnjo o izdaji takega dokumenta ali pa se enostavno ne odzovejo. Organi nekaterih držav lahko menijo, da niso pristojni za

podajanje informacij o tem, katere osebe nimajo pravnih vezi z državo. Tako lahko sklepamo, da če neka država ne želi potrditi, da je nek posameznik njen državljan, je že ta zavrnitev sama na nek način dokaz, saj države svojim državljanom ponavadi nudijo diplomatsko zaščito.

Ali je lahko nek posameznik izključen iz določb konvencije iz leta 1954?

Preambula konvencije iz leta 1954 potrjuje, da so begunci brez državljanstva obravnavani v Konvenciji o statusu beguncev iz leta 1951 in zato niso vključeni v konvencijo iz leta 1954.

Poleg oseb brez državljanstva definira 1. člen konvencije iz leta 1954 tudi tiste posameznike, na katere se, kljub temu, da ustrezajo definiciji oseb brez državljanstva, konvencija zaradi določenih razlogov ne nanaša bodisi da njene zaščite ne potrebujejo, ker so že vključeni v posebne pravne sheme, bodisi prejemajo mednarodno pomoč ali pa si mednarodne zaščite ne zaslužijo zaradi kaznivih dejanj, ki so jih storili. Tako so to osebe, ki:

- *»trenutno prejemajo zaščito in pomoč organov ali agencij Združenih narodov, med katere ne sodi Visoki komisariat ZN za begunce. Konvencija se na te osebe ne nanaša dokler prejemajo pomoč.«*

Agencija ZN za pomoč in zaposlovanje palestinskih beguncev na Bližnjem vzhodu (UNRWA) je trenutno edina agencija, na katero se nanaša ta določba.

- *»jim pristojni organi države, v kateri imajo prebivališče, priznavajo pravice in dolžnosti, ki drugače izhajajo iz državljanstva tiste države.«*
- To pomeni, da če si je oseba brez državljanstva zagotovila zakonito prebivališče v državi in so ji s tem pripadle pravice, ki so večje, kot tiste, ki jih določa konvencija iz leta 1954 - predvsem ko gre za poln obseg ekonomskih in socialnih pravic, enakovrednih tistim, ki jih uživa državljan, ter zaščito pred prisilno odstranitvijo iz države -, takrat ni nobene potrebe, da bi določbe konvencije veljale tudi za tega posameznika, ne glede na to, da je oseba brez državljanstva.
- *»ki so zagrešili zločin proti miru, vojni zločin ali zločin proti človeštvu, kot to opredeljujejo mednarodni akti;*
- *ki so zagrešili hudo kaznivo dejanje nepolitične narave zunaj države gostiteljice, pred sprejemom v to državo; ali*
- *ki so obtoženi za dejanja, ki so v nasprotju z nameni in načeli Združenih narodov.«*

Kdaj se posameznik ne uvršča več med osebe brez državljanstva?

Posameznik preneha biti oseba brez državljanstva, ko pridobi veljavno državljanstvo.

Zakonodaji na temo državljanstva, sprejeti v Etiopiji decembra 2003 in v Demokratični republiki Kongo novembra 2004, bosta lahko veliko pripomogli pri razrešitvi dveh dolgotrajnih situacij, v katerih je ostalo veliko število ljudi brez državljanstva. Zakonodaja v Etiopiji omogoča številnim posameznikom, ki prebivajo v Etiopiji, da ponovno pridobijo etiopsko državljanstvo, medtem ko novi zakon v DR Kongo pomaga pri določanju populacije državljanov te države.

Kateri so postopki za ugotavljanje ali je nek posameznik oseba brez državljanstva?

Medtem ko konvencija iz leta 1954 podaja definicijo oseb brez državljanstva, ne določa postopkov za ugotavljanje kdo ustreza tej definiciji. V interesu držav in posameznikov, na katere se konvencija nanaša, je torej, da države sprejmejo tako zakonodajo, ki bo določala način ugotavljanja oseb brez državljanstva. Zakonodaja bi morala določiti tudi kdo bo odločal v postopkih za državljanstvo in ugotoviti kakšne bodo posledice za posameznika, ko bo ugotovljeno, da gre za osebo brez državljanstva.

Nekatere države so sprejele zakonodajo ki pooblašča posebne agencije v vladi – urade, ki se ukvarjajo z azilom, begunci in osebami brez državljanstva, ali pa na primer Ministrstvo za notranje zadeve -, ki bodo preučili in razsodili v primerih oseb brez državljanstva. Druge države, ki nimajo posebne zakonodaje, ki bi vzpostavljala postopek ugotavljanja oseb brez državljanstva, so ustanovile upravni ali sodni organ, ki ima nalogo ugotoviti ali je nek posameznik oseba brez državljanstva. Veliko držav pa nima vzpostavljenega nobenega posebnega mehanizma. Pri njih se v številnih primerih vprašanje oseb brez državljanstva pojavi v postopku ugotavljanja statusa begunca. Osebe brez državljanstva so lahko potem obravnavane kar v tem postopku, ki vključuje humanitarno ali subsidiarno zaščito. Osebam brez državljanstva včasih ne preostane drugega, kot da svojo prošnjo predstavijo v azilnem postopku, ker enostavno nimajo na voljo nobenega drugega mehanizma.

Nekatere države nimajo posebnih postopkov za ugotavljanje oseb brez državljanstva, vprašanje takih oseb pa se lahko pojavi, ko posameznik zaprosi za dovoljenje za prebivanje ali za potne listine, ali pa ko je njegova prošnja za azil zavrnjena in posameznik vložil prošnjo za bivanje v tisti državi iz drugih razlogov.

V Franciji je postopek za ugotavljanje oseb brez državljanstva izveden v okviru francoskega Urada za zaščito beguncev in oseb brez državljanstva (OFPRA), ki je pooblaščen da nudi osebami brez državljanstva sodno in upravno zaščito. Osebe, ki bi želele to zaščito, morajo tako svojo prošnjo nasloviti neposredno na OFPRA.

V Španiji zakon o tujcih določa, da dejstvo ali gre za osebe brez državljanstva ugotavlja Ministrstvo za notranje zadeve v postopku, ki ga določa kraljevi odlok. Tako lahko posamezniki vložijo svojo prošnjo bodisi na policijskih postajah ali v Uradu za azil in begunce (OAR). Po zaključku faze preiskovanja, privede OAR postopek do utemeljene ocene, ki jo poda Ministrstvu za notranje zadeve.

V Italiji za ugotavljanje oseb brez državljanstva izvedbena uredba o dopolnilih Zakona o državljanstvu iz leta 1993 (dopolnila zakona so bila sprejeta leto prej) pooblašča Ministrstvo za notranje zadeve.

Brez posebnih postopkov za določanje oseb brez državljanstva je nemogoče reči, v koliko primerih ostanejo te osebe neugotovljene, tako je nemogoče določiti točne razsežnosti problema.

Kakšni dokazi so potrebni?

Večinoma mora posameznik sam od veleposlaništva ali konzulata svoje »države izvora« – države, kjer se je posameznik rodil, ali ki mu je izdala zadnjo potno listino - priskrbeti dokument, ki potrjuje, da posameznik ni državljan tiste države. Kot je bilo že povedano, to ni vedno mogoče. Če popolna dokumentacija ni na voljo, lahko države pristanejo tudi na druge dokaze, kot na primer pregled ustreznih zakonodaj na temo državljanstva in izjav prič in drugih oseb. Iskanje informacij lahko zahteva sodelovanje različnih oddelkov in ministrstev znotraj vlade ter tudi sodelovanje med državami.

V času pisanja tega priročnika enoten pristop k določanju oseb brez državljanstva ne obstaja. Ker se lahko kriteriji za dokazovanje, da gre za osebo brez državljanstva, od države do države razlikujejo, je lahko posameznik v neki državi priznan kot oseba brez državljanstva, v drugi pa ne.

Leta 2005 je UNHCR objavil Poročilo o izvajanju konvencije iz leta 1954 v državah članicah Evropske unije. Študija je ugotovila, da večina držav članic še ni vzpostavila posebnih mehanizmov za ugotavljanje in priznavanje oseb brez državljanstva; to vlogo je v večini primerov prevzel azilni postopek. Posledica tega je, da ne moremo določiti obsega tega pojava v Evropski uniji. UNHCR v poročilu obenem izpostavlja primere dobrih praks v nekaterih državah, ki bi jih lahko uporabili pri poenotenju postopkov ugotavljanja in priznavanja oseb brez državljanstva v državah Evropske unije, in bi lahko služili kot vodilo državam, ki so že ratificirale konvencijo iz leta 1954.

Kdo naj odloča o tem ali je nek posameznik oseba brez državljanstva?

O tem ali gre za osebo brez državljanstva ali ne, bi morale presojeti osebe, ki je usposobljeno prav za obravnavo primerov s področja oseb brez državljanstva in ki lahko nepristransko in objektivno preuči posameznikovo vlogo in dokaze, na katerih slednja temelji. Centralni organ, pooblaščen za izvajanje postopkov ugotavljanja oseb brez državljanstva, bi zmanjšal možnost nedoslednih odločitev v teh postopkih, bil bi bolj učinkovit pri pridobivanju in zagotavljanju informacij o državah izvora in bi lahko zaradi osredotočenosti samo na to področje lažje razvijal svojo strokovnost v zadevah, povezanih z osebami brez državljanstva. Postopek prepoznavanja oseb brez državljanstva zahteva zbiranje in analizo zakonov, pravilnikov in praks drugih držav. Tudi v primeru, da tak centralni organ ne obstaja, je odločevalcem sodelovanje s kolegi, ki imajo znanje o nacionalnih zakonodajah in problemu oseb brez državljanstva, tako tistimi v okviru svoje vlade, kot iz drugih držav, v veliko pomoč.

Kako dobi posameznik dostop do postopka?

Konvencija iz leta 1954 ne obvezuje držav, da morajo posamezniku podeliti zakonito bivanje dokler njegova prošnja za priznanje statusa osebe brez državljanstva ni rešena.

Ne glede na to, pa je, ko je oseba enkrat na ozemlju države, ugotovitev njenega državljanstva lahko edini način iskanja rešitve za njeno situacijo. Če se ugotovi, da je posameznik oseba brez državljanstva, in da ni možnosti za vrnitev v deželo njegovega običajnega prebivališča, oz. če taka dežela ne obstaja, je lahko sprejem v državo in priznanje neke oblike zakonitega bivanja v njej edina rešitev.

Če je posameznik podal prošnjo za priznanje statusa osebe brez državljanstva, ali če država poskuša ugotoviti ali gre pri nekem posamezniku za osebo brez državljanstva ali ne, bo mogoče potrebno posamezniku za čas postopka dovoliti začasno bivanje v državi. Konvencija pri tem ne opredeljuje ali naj bo posamezniku, za čas preučitve njegove prošnje za status osebe brez državljanstva, podeljeno zakonito bivanje v državi. Prakse med državami na tem področju so tako različne:

Načelo **primernega postopka** zahteva, da mora biti prosilec za državljanstvo deležen določenih jamstev, vključno s:

- pravico, da je njegova prošnja obravnavana samostojno, neodvisno od ostalih prošenj, pri čemer je lahko prisoten tudi prosilec
- pravico do objektivnosti pri obravnavi prošnje
- omejenostjo trajanja postopka
- dostopom do informacij o postopku v jeziku, ki ga prosilec lahko razume
- dostopom do pravnega svetovanja in tolmača
- izročitvijo odločbe, kot tudi obrazložitve razlogov, na podlagi katerih je bila odločitev sprejeta,
- možnostjo spodbijanja zakonitosti te odločitve

Nekatere kategorije prosilcev za priznanje statusa oseb brez državljanstva, še posebej **otroci brez spremstva**, imajo posebne potrebe, ki zahtevajo posebne ukrepe v postopku. Ukrepi lahko vključujejo tudi imenovanje skrbnika, ki zastopa ali pomaga otroku brez spremstva med upravnim postopkom.

Ali lahko država odvzame prostost osebi brez državljanstva, ki na ozemlju države ne biva zakonito?

Osebam brez državljanstva ne bi smela biti odvzeta prostost. Taki posamezniki so pogosto brez osebnih dokumentov, recimo osebne izkaznice ali potnega lista, s katerimi bi lahko potrdili svojo istovetnost. Tudi če je bila država prejšnjega prebivališča ugotovljena, slednja tega posameznika pogosto ne sprejme takoj nazaj. V takih situacijah bi se bilo treba odvzemu prostosti izogniti in uporabiti ta ukrep samo, če je jasno utemeljen v nacionalni zakonodaji, ki je skladna s mednarodnim pravom o človekovih pravicah. Najprej je potrebno raziskati druge možnosti, razen če obstajajo dokazi, da te možnosti v primeru obravnavanega posameznika ne bodo učinkovite.

Osebam brez državljanstva, ki nimajo zakonitega prebivališča, je lahko odvzeta prostost le po preučitvi vseh možnosti. V izjemnih primerih sprejetja odločitve za odvzem prostosti, bi morali pristojni organi ugotoviti ali je tak ukrep smiseln in sorazmeren s ciljem, ki ga organ želi doseči. Če organ presodi, da je tak ukrep nujen, je treba odvzem prostosti izvesti ob upoštevanju načela nediskriminacije, ukrep pa mora trajati le najkrajši možni čas. Če država želi, ji lahko v takih primerih svetuje UNHCR.

Delovna skupina za obravnavo arbitrarnega odvzema prostosti

Komisija ZN za človekove pravice se že od leta 1985 ukvarja z vedno bolj razširjenim pojavom arbitrarnega odvzema prostosti. Pri tem je zaprosila Podkomisijo za preprečevanje diskriminacije in varstvo manjšin, da naredi podrobno raziskavo tega pojava in poda svoja priporočila za njegovo zmanjšanje. Hkrati je Generalna skupščina ZN decembra 1988 sprejela Načela za zaščito vseh, ki jim je bila na kakršen koli način odvzeta prostost. Načela so odražala zaskrbljenost OZN nad jamstvi za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost. Leta 1990 je Komisija za človekove pravice, v skladu s priporočili, podanimi v poročilu podkomisije, ustanovila Delovno skupino za obravnavo arbitrarnega odvzema prostosti. Le-ta je kasneje sprejela naslednja načela pri izvajanju pripora in odvzema prostosti:

1. načelo

Prosilec za azil ali migrant, ki je v primeru nezakonitega vstopa v državo zaslišan na meji ali na ozemlju države, mora biti vsaj ustno in v jeziku ter na način, ki ga razume, seznanjen z razlogi za zavrnitev vstopa na ozemlje države na meji ali za podelitev dovoljenja za začasno prebivanje.

2. načelo

Vsak prosilec za azil ali migrant, ki je priprt, mora imeti možnost komuniciranja z zunanjim svetom, vključno preko telefona, faksa ali elektronske pošte in možnost stika z odvetnikom, diplomatskim predstavnikom in sorodniki.

3. načelo

Vsak prosilec za azil ali migrant v priporu mora biti hitro pripeljan pred sodni ali drug organ.

4. načelo

Vsak prosilec za azil ali migrant v priporu se mora podpisati v register, ki je oštevilčen in vezan, ali pa mora prejeti enakovredna jamstva, ki odražajo posameznikovo identiteto in razloge za pripor ter navajajo pristojni organ, ki je odločil o tem ukrepu, kot tudi uro in datum sprejema in izpusta iz pripora.

5. načelo

Vsak prosilec za azil in migrant mora biti po sprejemu v center za pridržanje seznanjen s pravilnikom te ustanove, in kjer je to relevantno, z disciplinskimi ukrepi in kakršno koli možnostjo, da je posamezniku odvzet dostop do komuniciranja z zunanjim svetom, in garancijami, ki tak ukrep spremljajo.

6. načelo

Odločitev o priporu mora sprejeti organ, ki ima zakonito pooblastilo, z zadostno stopnjo odgovornosti. Odločitev mora temeljiti na kriterijih zakonitosti, ki jih določa zakon.

7. načelo

Zakon mora določiti najdaljše možno obdobje trajanja pripora. Pripor nikakor ne bi smel trajati neomejeno dolgo ali predolgo.

8. načelo

Obvestilo o ukrepu pripora mora biti podano pisno, v jeziku, ki ga prosilec za azil ali migrant razume, in mora navesti razloge za ta ukrep ter pogoje, katere mora prosilec za azil ali migrant izpolnjevati, da lahko pri sodni oblasti zaprosi za ukinitve pripora. Sodna oblast bo pri tem odločitev o zakonitosti tega ukrepa sprejela hitro, in kjer je to primerno, naročila posameznikovo izpustitev.

9. načelo

Pripor se mora izvajati v javni ustanovi, namenjeni posebej priporu. V primerih, ko zaradi praktičnih razlogov to ni mogoče, mora biti prosilec za azil ali migrant nameščen v prostore, ki so ločeni od prostorov za osebe, ki so zaprte zaradi kršitev kazenskega prava.

10. načelo

Urad Visokega komisariata ZN za begunce (UNHCR), Mednarodni odbor rdečega križa (ICRC) in, kjer primerno, polno pooblaščen nevladne organizacije morajo imeti dostop do prostorov za izvajanje pripora.

Katere so pravice in dolžnosti posameznikov, ki jim je priznan status oseb brez državljanstva?

Obstaja nekaj temeljnih človekovih pravic, ki se nanašajo na vse ljudi, ne glede na njihov status ali način bivanja na območju pod neko pristojnostjo. Te vključujejo na primer prepoved mučenja in načelo nediskriminacije. Tako tudi konvencija iz leta 1954 pravi, da morajo biti njene določbe izvajane pri vseh osebah brez državljanstva enako, »brez razlikovanja na osnovi rase, vere ali države izvora (3. člen)«.

Vsaka oseba brez državljanstva ima dolžnost spoštovati zakone in pravila države, v kateri se nahaja (2. člen). V predvidevanju, da je ta dolžnost izpolnjena, predstavi 7. člen (1) konvencije osnovni nivo zaščite, do katere je oseba brez državljanstva upravičena. V tem členu konvencija narekuje, da razen v primerih, ko vsebuje konvencija bolj ugodno obravnavo, »bo država pogodbenica osebe brez državljanstva obravnavala enako, kot to na splošno predvideva za vse tujce.«

Z upoštevanjem večine pravic, navedenih v konvenciji iz leta 1954, bi morale imeti osebe brez državljanstva vsaj enak dostop do pravic in ugodnosti, kot ga imajo tujci, še posebej do pravice do plačane zaposlitve (17., 18. in 19. člen), dostopa do sistema

javnega izobraževanja (22. člen), namestitve (21. člen) in svobode gibanja (26. člen). Za ostale posebne pravice konvencija države pogodbenice spodbuja, da podelijo osebam brez državljanstva, ki zakonito prebivajo na njihovih ozemljih, tak način obravnave, ki je primerljiv s tistim, ki ga imajo njihovi državljani, še posebej glede verske svobode (4. člen), avtorskih pravic in lastnine (14. člen), dostopa do sodnega sistema (16. člen), družbene pomoči (23. člen) ter delovne zakonodaje in socialne varnosti (24. člen).

Ali so posamezniki, ki jim je bil priznan status oseb brez državljanstva, upravičeni do osebnih in potnih dokumentov?

Konvencija določa, da morajo države pogodbenice izdati osebni dokument vsem osebam brez državljanstva, ki prebivajo na ozemlju tiste države in nimajo veljavne potne listine. 28. člen določa, da morajo države pogodbenice izdati potne listine osebam brez državljanstva, ki zakonito prebivajo na ozemlju tiste države, razen če obstajajo nepremostljivi razlogi ogrožanja državne varnosti in kršitve javnega reda in miru.

Izdaja dokumenta ne pomeni podelitve državljanstva, ne spremeni statusa posameznika in mu ne podeljuje pravice do diplomatske zaščite.

28. člen v drugem delu državam predlaga izdajo potnih listin vsem osebam brez državljanstva, torej tudi tistim, ki v državi nimajo zakonitega prebivališča. Države so tako naprošene, da izdajo konvencijske potne listine osebam, ki se nahajajo na njihovem ozemlju, in ki ne morejo pridobiti potne listine svoje države zakonitega prebivanja. To določilo je še posebej pomembno zaradi dejstva, da veliko oseb brez državljanstva nima svoje države zakonitega prebivanja. Potna listina pripomore pri ugotavljanju istovetnosti osebe brez državljanstva, obenem pa ji omogoči, da le-ta zaprosi za vstop v svojo državo.

Potne listine so za osebe brez državljanstva posebej pomembne, saj jim omogočajo potovanja v druge države zaradi izobraževanja, zaposlitve, zdravstvenega varstva in preselitve. V skladu z Načrtom konvencije vsaka država pogodbenica priznava veljavnost potnih listin, ki jih izdajo druge države pogodbenice. UNHCR lahko ponudi strokovno svetovanje pri izdaji takih dokumentov.

Ali lahko država izžene posameznika s priznanim statusom osebe brez državljanstva?

Konvencija določa, da se oseb brez državljanstva, ki zakonito prebivajo v državi, ne sme izgnati, razen zaradi razlogov ogrožanja državne varnosti in kršitev javnega reda in miru. Izgon mora upoštevati varovalke predpisanega zakonodajnega postopka, razen v primerih, ko obstajajo nepremostljivi razlogi državne varnosti. Tako morajo obstajati postopkovna jamstva, ki omogočajo osebi brez državljanstva, da odgovori na, in predloži dokaze proti, vsem obtožbam, da ima oseba pravnega svetovalca, in da ima pravico do pritožbe.

V zaključku konvencija navaja, da je načelo nevračanja (načelo, da država ne vrne osebe na ozemlje, kjer bi ji lahko grozilo pregonanje) splošno sprejeto dejstvo. Načelo je dobesedno navedeno ali povzeto v določbah številnih mednarodnih pogodb, tako tudi v 33. členu Konvencije ZN o statusu beguncev iz leta 1951, 3. členu Konvencije ZN proti mučenju in drugim oblikam krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, 7. členu Mednarodnega pakta o civilnih in političnih pravicah ter številnih regionalnih aktih na temo človekovih pravic. Ker je načelo nevračanja sprejeto

kot načelo mednarodnega prava, se ga avtorjem konvencije ni zdelo nujno potrebno vključiti v določbe konvencije, ki ureja status de jure oseb brez državljanstva.

Ko je enkrat sprejeta končna odločitev o izgonu, konvencija naproša države, da odobrijo posamezniku dovolj časa, da pridobi dovoljenje za vstop v drugo državo.

Kakšen postopek pridobivanja državljanstva bi moral biti na voljo osebam brez državljanstva?

Države pogodbenice konvencije so naprošene, da v največji možni meri pomagajo pri asimilaciji in naturalizaciji oseb brez državljanstva (beseda »asimilacija« tu ne pomeni izgube obstoječe identitete posameznika, temveč integracija v ekonomsko, družbeno in kulturno življenje v državi). Države so še posebej naprošene, da si kar najbolj prizadevajo za hitro izvedbo postopka pridobitve državljanstva, vključno z zmanjšanjem finančnih prispevkov in stroškov, kjer koli le je to mogoče.

Ko je Vzhodni Timor razglasil svojo neodvisnost od Indonezije, so dobili vsi Vzhodni Timorci, ki so živeli v Indoneziji možnost obdržati indonezijsko državljanstvo ali pa pridobiti državljanstvo Vzhodnega Timorja, s katerim so v Indoneziji lahko prebivali kot tujci z veljavnim dovoljenjem za prebivanje.

Nekatere države so za begunce in osebe brez državljanstva, ki si željo pridobiti državljanstvo, v svojo nacionalno zakonodajo vključile blažje pogoje za pridobitev zakonitega bivanja.

Evropska konvencija o državljanstvu iz leta 1997 (EKD) razvija to priporočilo, saj zahteva, da vsebuje nacionalna zakonodaja določbe, s katerimi omogoča pridobitev državljanstva tujcem, ki prebivajo zakonito in po običaju na ozemlju tiste države. EKD tudi omejuje zahteve po dolžini prebivanja v državi, preden je posameznik upravičen do podaje vloge za pridobitev državljanstva, na največ 10 let. Konvencija države vzpodbuja, da za osebe brez državljanstva in osebe, ki jim je bil priznan status begunca, uporabijo pospešene postopke pridobivanja državljanstva.

Katere so značilnosti zaključka konvencije?

V zaključku je podano priporočilo, da vsaka država pogodbenica - ko ugotovi, da so razlogi, zaradi katerih se je nek posameznik odrekel zaščiti države, katere državljan je, utemeljeni -, preuči možnosti, da bi slednjemu zagotovila enako obravnavo, kot jo konvencija podeli osebam brez državljanstva. To priporočilo je bilo uvedeno zaradi de facto oseb brez državljanstva, ki tehnično gledano sicer še vedno imajo državljanstvo, a ne uživajo nobenih ugodnosti, ki ponavadi iz njega izhajajo, še posebej ne zaščite države.

Kateri so najboljši načini zaščite oseb brez državljanstva?

Najučinkovitejši način zaščite oseb brez državljanstva je z oblikovanjem take zakonodaje, ki prepreči že sam nastanek te kategorije oseb (za celotno razlago Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 in sorodnih instrumentov, ki jih države lahko uzakonijo z namenom zmanjšati pojav oseb brez državljanstva,

glej 3. poglavje). Dokler pa problem oseb brez državljanstva ni odpravljen, je treba tem osebam nuditi zaščito. Pristop h Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 in njeno izvajanje ter sprejem izvedbene zakonodaje bo zagotovil, da bodo pravice in dolžnosti oseb brez državljanstva spoštovane.

Kot smo že navedli, konvencija iz leta 1954 ne spreminja posameznikovega državljanstva, niti ne obvezuje države, da mora sprejeti osebo brez državljanstva, ki ni begunec, na svoje ozemlje. **Izvajanje določb konvencije iz leta 1954 ni zamenjava za podelitev državljanstva.** Kjerkoli je to le mogoče, bi morale države pomagati pri integraciji in naturalizaciji oseb brez državljanstva, ki živijo na njihovem teritoriju, v okviru zakonodaje na temo državljanstva in v praksi. Taki rešitvi pravimo lokalna integracija.

Leta 2005 sta vladi Kirgizistana in Turkmenistana številnim beguncem brez državljanstva iz Tadžikistana odobrili pospešen dostop do državljanstva, tako da so lahko začeli s ponovno izgradnjo svojih življenj v državi azila.

V nekaterih izrednih primerih se lahko zgodi, da osebe brez državljanstva ne morejo pridobiti zakonitega statusa v državi, v kateri prebivajo. Za take posameznike bi bila primerna rešitev lahko **preselitev v tretjo državo**. Pogoji neke države za tako preselitev ponavadi sicer ne zajemajo oseb brez državljanstva (preselitev v tretjo državo je pogosteje uporabljena za begunce), vendar pa je Izvršni odbor UNHCR pred kratkim pozval države, da te pogoje razširijo tudi na to skupino oseb. V svojih Zaključkih št. 95 (2003), Izvršni odbor

»vzpodbuja države članice Izvršnega odbora, da sodelujejo z UNHCR pri iskanju načinov reševanja posameznih primerov oseb brez državljanstva, in da preučijo možnost zagotoviti lokacije za preselitev oseb brez državljanstva, za katere v okviru države gostiteljice ali države zadnjega običajnega prebivališča, ne obstaja rešitev in je zato njihovo življenje tam negotovo..«

UNHCR lahko državam ponudi svetovanje in pomoč tako pri integraciji kot pri preselitvi oseb brez državljanstva.

3. poglavje

Odpravljanje vzrokov za nastanek oseb brez državljanstva

Osebe brez državljanstva lahko nastanejo kot posledica različnih dejavnikov. Nekaj glavnih vzrokov za nastanek tega pojava in praktični koraki, ki jih države lahko sprejmejo, da se tem dejavnikom izognejo, še posebej pri pregledu zakonodaje o državljanstvu, je predstavljenih v nadaljevanju.

Tehnični vzroki

Neskladnost zakonodaje

Problemi se lahko pojavijo, ko nacionalna zakonodaja neke države ni skladna z zakonodajo druge države. Obe sta lahko oblikovani pravilno, problemi pa se pojavijo, ko sta izvajani skupaj. Na primer: država A, v kateri se je posameznik rodil, podeljuje državljanstvo samo na podlagi roda (*ius sanguinis*), vendar so se posameznikovi starši rodili v državi B. Država B pa po drugi strani državljanstvo podeljuje zgolj na osnovi kraja rojstva (*ius soli*), vendar je bil posameznik rojen v državi A. Posameznik je s tem postal oseba brez državljanstva.

V izogib temu problemu:

- kot je to določeno s Haaško konvencijo iz leta 1930 vsaka država s svojo zakonodajo določi kdo so njeni državljani. Ta zakonodaja, ki jo druge države priznavajo, mora biti skladna z mednarodnimi konvencijami, mednarodnimi običaji in priznanimi pravnimi načeli, ki se nanašajo na problematiko državljanstva. Države bi morale vedno imeti zbirko najnovejših nacionalnih zakonodaj na temo državljanstva in poznati njihovo izvajanje v praksi, da bi lahko razrešile njihovo neskladnost.
- Konvencija o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 pravi, da bo državljanstvo podeljeno:
 - ob rojstvu, v skladu z zakonom, posamezniku, ki se rodi na ozemlju države
 - ob določeni starosti, v skladu z zakonom, posamezniku, ki se je rodil na ozemlju države in ki izpolnjuje pogoje, določene v nacionalni zakonodaji
 - na podlagi vložene prošnje za državljanstvo, posamezniku, ki se je rodil na ozemlju države (vloga je lahko odvisna od: omejenega obdobja (časa), v katerem sme biti prošnja vložena, posebnih pogojev glede prebivališča, nekaznovanosti na določenem področju in/ali da je posameznik od nekdanj oseba brez državljanstva)
 - ob rojstvu, otroku, katerega mati ima državljanstvo države, v kateri se je otrok rodil

- po rodu, če posameznik ne more pridobiti državljanstva države pogodbenice, na ozemlju katere se je rodil, zaradi zahtev po starosti ali statusa prebivališča (zahteve so lahko opredeljene z: omejenim časom, v katerem je lahko podana vloga, določenimi zahtevami glede statusa prebivališča, in/ali da je posameznik že od nekdanja oseba brez državljanstva)
 - najdenčkom, ki so bili najdeni na ozemlju države podpisnice
 - ob rojstvu, po zakonu, posamezniku, rojenem izven države, če je imel eden od staršev v času posameznikovega rojstva državljanstvo države pogodbenice
 - na podlagi vložene prošnje, kot to določa nacionalna zakonodaja, posamezniku, ki je bil rojen izven države, vendar je bil v času posameznikovega rojstva eden od staršev državljan države podpisnice (prošnja je lahko odvisna od: omejenega časa, v katerem sme biti prošnja podana, posebnih zahtev glede statusa prebivališča, ne/obsojenosti posameznika za prestopke proti državni varnosti in/ali tega, da je bil posameznik od nekdanja oseba brez državljanstva).
- Večina držav za določanje svoje populacije državljanov in načina, kako je državljanstvo podeljeno ob rojstvu, v svojih zakonih o državljanstvu kombinira principa ius soli in ius sanguinis. Tiste države, ki ne sprejemajo dvojnega državljanstva, bi morale zagotoviti, da ima posameznik v neki starosti, ali pa zanj njegovi starši, možnost izbrati eno državljanstvo.

Neskladnost zakonov in odstop od državljanstva

Nekatere države imajo zakone o državljanstvu, ki ljudem omogočajo, da se odrečejo svojemu državljanstvu ne da bi prej že pridobili ali si zagotovili, da bodo lahko pridobili drugo državljanstvo. To pogosto povzroči nastanek oseb brez državljanstva. Neskladja med zakonodajami na to temo se lahko pojavijo, ko neka država ne dovoli, da se posameznik odreče njenemu državljanstvu, dokler ne pridobi drugega, medtem ko druga država recimo ne dovoli pridobitve njenega državljanstva, dokler se posameznik ne odreče obstoječega. Včasih se mora posameznik odreči svojemu državljanstvu preden lahko sploh vloži prošnjo za državljanstvo v državi, kjer prebiva, s čimer postane posameznik, dokler ne pridobi novega državljanstva, dejansko oseba brez državljanstva.

V izogib temu problemu:

- Konvencija iz leta 1961 pravi, da bi morala biti odvzem in odstop od državljanstva pogojena z vnaprejšnjo pridobitvijo, ali zagotovitvijo o pridobitvi, drugega državljanstva. Izjema so lahko primeri naturaliziranih oseb, ki prebivajo v tujini več let in ne izrazijo namena, da želijo državljanstvo obdržati, kljub uradnim pozivom naj to storijo ter podanim časovnim rokom. Naturalizirana oseba je v tem primeru posameznik, ki je pridobil državljanstvo na podlagi prošnje za državljanstvo države pogodbenice in bi mu slednja prošnja lahko zavrnila. Izguba državljanstva lahko poteka zgolj v skladu z zakonom in z vsemi postopkovnimi jamstvi, recimo pravico do poštenega zaslišanja pred sodiščem ali drugim neodvisnim organom.
- Zakonodaja o državljanstvu mora zagotoviti, da se noben državljan ne more odreči svojemu državljanstvu preden pridobi drugo državljanstvo, ali vsaj uradna pisna zagotovila pristojnih organov, da bo pridobil državljanstvo druge države.

- Nekatere države so vpeljale ukrepe, ki omogočajo ponovno pridobitev državljanstva, če posamezniki izgubijo ali ne pridobijo drugega državljanstva.
- V državah, ki ne sprejemajo dvojnega državljanstva ali več sočasnih državljanstev, mora zakonodaja o državljanstvu zagotoviti, da je pogoj, da se mora posameznik odreči ali mu mora biti odvzeto drugo državljanstvo, zato da bi lahko pridobil ali obdržal državljanstvo tiste države, opuščen, ko tak odstop ali izguba nista mogoča. Od beguncev na primer ne bi smeli pričakovati, da se bodo vrnili ali stopili v stik z organi matične države z namenom, da se odrečejo državljanstva.

Primer dobre prakse: Ukrajina

Leta 1944 je bilo več kot 200.000 Krimskih Tatarov, obtoženih sodelovanja z okupacijskimi nacističnimi silami, izgnanih iz Krima v različne regije Zveze sovjetskih socialističnih republik (ZSSR). Večina jih je bila deportirana v Sovjetsko socialistično republiko Uzbekistan. Dve desetletji kasneje je predsednik Vrhovnega sovjeta ZSSR razglasil, da so bile obtožbe proti Krimskim Tatarom neutemeljene in da lahko Tatarji prebivajo kjerkoli na teritoriju ZSSR, vključno s krimskim polotokom.

Tisti Tatarji, ki so se odločili vrniti na Krim, pa so se morali soočiti s problemi pri prijavi v državne evidence, zaposlitvi in dostopu do zemljišč in namestitve. Leta 1987 je Ministrski svet ZSSR sprejel resolucijo, ki je omejila vrnitev Krimskih Tatarov na samo osem pokrajin v notranjosti polotoka, in s tem onemogočila njihovo vrnitev na njihova prejšnja domovanja na bolj plodni in razviti južni obali. Dve leti kasneje, po tem ko je Vrhovni sovjet razglasil dejanja, s katerimi so bile kratene pravice »narodom, ki so bili prisilno odstranjeni«, za »ilegalna in kriminalna«, se je začela množična vrnitev Tatarov na Krim.

Z razpadom ZSSR decembra 1991 so se naenkrat pojavili kompleksni politični in pravni problemi glede državnega nasledstva, vključno z vprašanji teritorialnih meja in državljanstva.

Ukrajina, ki danes vključuje tudi ozemlje Krima, je postala naslednica bivše Socialistične republike Ukrajine. Po ukrajinskem prvem zakonu o državljanstvu (1991) so posamezniki, ki so bili državljani bivše ZSSR, in ki imajo stalno prebivališče na ozemlju Ukrajine, vključno s Krimom, ob razglasitvi neodvisnosti 24. avgusta 1991 avtomatično (ex lege) postali državljani Ukrajine, ne glede na njihovo poreklo, socialni status, raso, narodnost, spol, izobrazbo, materni jezik, politično prepričanje in vero. Edina razloga, zaradi katerih osebe niso avtomatično pridobile ukrajinskega državljanstva, sta bila: v primeru, da je bil posameznik državljan druge države, in če ni želel postati državljan Ukrajine. Celotni posamezniki, ki so prijavili zakonito prebivanje v Ukrajini v času med razglasitvijo neodvisnosti in začetkom veljavnosti Zakona o državljanstvu tri mesece kasneje, so avtomatično dobili ukrajinsko državljanstvo. Približno 150.000 Krimskih Tatarov je s pomočjo teh ukrepov pridobilo državljanstvo.

Približno 108.000 Krimskih Tatarov, ki so se vrnili v Ukrajino po novembru 1991, ko je Zakon o državljanstvu stopil v veljavo, pa se je srečalo z novimi problemi pri pridobivanju ukrajinskega državljanstva. Okoli 28.000 oseb, ki je ukinilo svoj status stalnega prebivališča v drugih državah preden je tam stopila v veljavo zakonodaja o državljanstvu, je postalo de jure oseb brez državljanstva. Nadaljnjih 80.000, ki so ostale registrirane v državi njihovega prejšnjega prebivanja, ko je postala zakonodaja o državljanstvu tiste države veljavna, so postali de jure državljani tistih držav. Posledica je bila, da niso avtomatično dobili ukrajinskega državljanstva. Čeprav so dobili dostop do ukrajinskega državljanstva na podlagi posamičnih naturalizacijskih postopkov, večina oseb, ki se je vrnila in upala, da bo lahko pridobila ukrajinsko državljanstvo, ni mogla izpolniti strogih zahtev teh postopkov, ki so vključevale obvezno petletno bivanje v Ukrajini, zadosten prihodek in znanje ukrajinskega jezika.

UNHCR, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Svet Evrope so spodbujali ukrajinsko vlado, da spremeni svoj Zakon o državljanstvu tako, da bo rešil te probleme. UNHCR je ukrajinski Službi za potne listine in naturalizacijo ponudil izobraževanje in tehnično pomoč ter organiziral medijsko akcijo informiranja o državljanstvu. Lokalne nevladne organizacije, so pod nadzorom UNHCR zagotavljale pravno svetovanje prosilcem za ukrajinsko državljanstvo in zastopale posameznike v pravnih postopkih pred ukrajinskimi državnimi organi.

V prizadevanjih po zmanjšanju in dokončni preprečitvi nastanka oseb brez državljanstva, je ukrajinski parlament, s pomočjo posvetovanja z UNHCR, sedemkrat spremenil ukrajinski Zakon o državljanstvu v prvih desetih letih obstoja te zakonodaje. Maja 1997 sta bili tako odstranjeni zahtevi po znanju ukrajinskega jezika in zadostnemu prihodku, potomci v preteklosti izseljenih oseb so lahko pridobili ukrajinsko državljanstvo na osnovi dejstva, da so njihovi predniki izvirali s krimskega ozemlja. Te pozitivne spremembe so omogočile okoli 28.000 de jure osebam brez državljanstva, ki so se vrnile na svoje domove, da so končno pridobile ukrajinsko državljanstvo.

Medtem ko so te spremembe izjemno pripomogle k reševanju problemov posameznikov, ki so bili brez državljanstva, so druge ovire pri pridobivanju ukrajinskega državljanstva, vključno z ustavno prepovedjo dvojnega državljanstva, ostale. Posamezniki, ki so se vrnili na ozemlje Krima, a so pred to vrnitvijo že postali de jure državljani Uzbekistana, so morali biti najprej uradno odpuščeni iz uzbekistanskega državljanstva, preden so lahko pridobili ukrajinsko državljanstvo. Da pa se je posameznik lahko odrekel uzbekistanskemu državljanstvu, je moral plačati 100 USD, obiskati uzbekistansko ambasado v Kijevu in iti čez administrativni postopek, ki je trajal več kot leto dni.

UNHCR in OVSE sta pomagala pri pogajanjih med državama, ki so vodila do dvostranskega sporazuma, sprejetega 1998, ki je poenostavil postopke za spremembo državljanstva. Uzbekistan se je strinjal da se odreče taksi, ki jo je posameznik moral plačati za odstop od državljanstva, in omogoči, da prošnje za odstop od državljanstva zbirajo uradi za potne listine ukrajinskega Ministrstva za notranje zadeve in jih nato posredujejo uzbekistanskim oblastem. V odgovor na pomisleke UNHCR, je bilo sprejeto upravno pravilo, da se mora število odobrenih ukrajinskih državljanstev ujemati s številom posameznikov, ki so se odrekli uzbekistanskemu državljanstvu, s čimer je bila odpravljena možnost, da bi posamezniki v postopku postali osebe brez državljanstva. V treh letih veljavnosti tega dvostranskega sporazuma je okoli 80.000 oseb, ki so se vrnile iz Uzbekistana, prejelo ukrajinsko državljanstvo. Ukrajina je kasneje sklenila podobne dvostranske sporazume z Belorusijo (1999), Kazahstanom (2000), Tadžikistanom (2001) in Kirgizistanom (2003).

Januarja 2001 je ukrajinski parlament sprejel nov Zakon o državljanstvu, ki gre z ukrepi za preprečevanje pojava oseb brez državljanstva še dlje. Med drugim zakon, ki je bil popravljen leta 2005, prosilcem dovoli, da se odrečejo svojemu drugemu (tujemu) državljanstvu v enem letu po pridobitvi ukrajinskega državljanstva, in ne zahteva uradnega odstopa od državljanstva, če je taksa za tak odstopa višja od minimalne mesečne plače v Ukrajini.

Zakonodaja in praksa, ki se nanaša še posebej na otroke

V skladu s priporočili Mednarodnega pakta za državljanske in politične pravice (MPDPP) in Konvencijo o otrokovih pravicah (KOP), bi morali biti vsi otroci, ne glede na to, kje so se rodili, takoj po rojstvu vpisani v matično knjigo. Vsi otroci imajo pravico do državljanstva. Otrokovo državljanstvo bo določeno v skladu z zakoni vpletenih držav: vse države zahtevajo pojasnilo, kje je bil otrok rojen, in kdo so njegovi starši. Brez dokazila rojstva, torej brez veljavnega rojstnega lista, je za otroka tako skoraj nemogoče dokazati njegovo istovetnost in pridobiti državljanstvo.

Da bi se temu izognili:

- Države bi morale zagotoviti potrebna sredstva pristojni lokalni upravi, da bi zagotovila, da je registracija rojstev izvedena sistematično, v skladu s 7. členom KPO in 24. členom MPDPP. Če je to potrebno, bi morale države poiskati podporo tudi pri mednarodni skupnosti, če posebej pri UNICEF-u.
- Ob vpisu rojstev v matične knjige bi morale države ugotoviti nejasne primere državljanstev in v primerih, ko bi otrok drugače postal oseba brez državljanstva, državljanstvo podeliti. Ustrezne določbe Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 bi morale biti vključene v nacionalno zakonodajo tudi v primerih, ko država ni pristopila k tej konvenciji.
- V zakonodajo o državljanstvu bi morala biti vključena določila, na podlagi katerih lahko otrok pridobi državljanstvo v državi, kjer se je rodil. To bi

preprečilo nastanek oseb brez državljanstva v primerih, ko je ob rojstvu otroka prišlo do napake pri določanju njegovega državljanstva.

- Nezakonski otroci bi morali imeti v največji možni meri enak dostop do državljanstva ob rojstvu - v skladu z nacionalnim zakonom -, kot otroci, ki so se rodili poročenim parom.

V številnih državah ženskam ni dovoljeno, da bi otroku določile enako državljanstvo, kot ga imajo same, tudi v primerih, ko je bil otrok rojen v državi, katere državljanica je mati, in je oče brez državljanstva. V teh primerih otrok postane oseba brez državljanstva.

Da bi se temu problemu izognili:

- Po Konvenciji o državljanstvu poročenih žensk iz leta 1957 in Konvenciji o ukinitvi vseh oblik diskriminacije proti ženskam iz leta 1979 bi morale imeti ženske pri določanju državljanstva svojih otrok enake pravice kot moški. Z uporabo tega načela se država izogne tako diskriminaciji žensk kot možnosti, da bo otrok podedoval status osebe brez državljanstva od svojega očeta, če je slednji oseba brez državljanstva.
- Države bi morale v svoje nacionalne zakone o državljanstvu vključiti določbe o prepovedi diskriminacije na podlagi spola.

Sirote in zapuščeni otroci pogosto nimajo potrjenega državljanstva. Pridobitev državljanstva pa je lahko onemogočena tudi nezakonskim otrokom.

Da bi se temu izognili:

- Države bi morale v svojo zakonodajo vpeljati določbe, ki bi zagotovile, da so posvojitve, izvedene tujini, ki so skladne z mednarodno zakonodajo, priznane tudi v nacionalni zakonodaji. Evropska konvencija o posvojitvi otrok iz leta 1967 spodbuja države, da pomagajo pri postopku pridobitve državljanstva posvojenim otrokom svojih državljanov.
- Ob ugotavljanju otrokovega državljanstva bi morala biti glavno vodilo vedno najboljša korist za otroka.

V nekaterih državah lahko načini izpeljave **posvojitve** pripeljejo do nastanka oseb brez državljanstva, recimo ko posvojeni otroci ne morejo pridobiti državljanstva svojih krušnih staršev.

Da bi se temu izognili:

- Države bi morale v svoji zakonodaji vpeljati take ukrepe, ki bi zagotovili, da so posvojitve otrok iz drugih držav, ki so izvedene v skladu z mednarodnim pravom, priznane tudi v nacionalni zakonodaji. Evropska konvencija o posvojitvi otrok iz leta 1967 poziva države, da podelijo državljanstvo otrokom, ki so jih posvojili državljani teh držav.

Upravna praksa

Obstajajo številna upravna in postopkovna vprašanja, povezana s pridobitvijo, ponovno vzpostavitev in izgubo državljanstva. Tudi če posameznik izpolnjuje pogoje

za državljanstvo, in tudi če je posameznik uspešno zaprosil za državljanstvo, lahko previsoke upravne takse, časovni roki, ki jih ni mogoče izpolniti, in/ali nezmožnost pridobiti zahtevane dokumente, ker so v posesti države prejšnjega državljanstva, posamezniku preprečijo, da bi pridobil državljanstvo.

Da bi se temu izognili:

- Prošnje za pridobitev, ohranitev, izgubo ali ponovno pridobitev ali potrditev državljanstva bi morale biti rešene v razumnem času.
- Za registracijo avtomatičnih (ex lege) pridobitev ali odvzema državljanstva - vključno v situaciji državnega nasledstva, pri običajnih ali zakonitih prebivalcih - države ne bi smele zahtevati pisne prisege posameznikov, kljub temu, da je na splošno priporočljivo, da imajo države pisne zapise o vseh odločitvah o državljanstvu.
- Višina takse za pridobitev, ohranitev, izgubo, ponovno pridobitev ali potrditev državljanstva ter za sorodni upravni in sodni nadzor ustavnosti in zakonitosti, bi morala biti razumna.

Zakonodaja in praksa, ki se nanaša še posebej na ženske

Nekatere države avtomatično spremenijo državljanstvo ženske, ko se le-ta poroči z nedržavljanom. Ženska lahko tako, v primeru, da ne prejme avtomatično moževega državljanstva, ali če je mož oseba brez državljanstva, postane oseba brez državljanstva.

Ženska lahko postane oseba brez državljanstva tudi v primeru, ko prejme moževo državljanstvo, a zakon razpade, zaradi česar državljanstvo, ki ga je dobila s poroko izgubi, njeno prvotno državljanstvo pa ni avtomatično vzpostavljeno nazaj.

Da bi se temu izognili:

- Konvencija o državljanstvu poročenih žensk iz leta 1957 in Konvencija o ukinitvi vseh oblik diskriminacije do žensk iz leta 1979 si prizadevata, da bi dobile ženske pri pridobitvi, spremembi ali zadržanju državljanstva enake pravice, kot moški. V skladu z načeli teh konvencij, možev status glede državljanstva ne bi smel avtomatično spremeniti državljanstva žene, jo narediti za osebo brez državljanstva, oziroma prevzem moževega državljanstva ne bi smel biti obvezen.
- V državah, kjer ženske niso enakopravne moškim in lahko ob poroki avtomatično izgubijo svoje državljanstvo, ali kjer se morajo ob poroki svojemu državljanstvu odreči, bi morali v zakonodajo o državljanstvu uvesti določbe, ki bi omogočile ženskam, ki so se razvezale, da na podlagi enostavne izjave avtomatično pridobijo nazaj svoje izvorno državljanstvo.

Avtomatičen odvzem državljanstva

Nekatere države avtomatično odvzamejo državljanstvo posamezniku, ki je zapustil svojo državo, oziroma ki prebiva v tujini. Odvzem državljanstva, ki se lahko zgodi samo nekaj mesecev po posameznikovem odhodu, je pogosto povezan z napačno prakso v upravnih postopkih, kjer ni zadostno poskrbljeno, da bi se posameznik zavedal, da tvega v primeru, ko se ne javlja redno oblastem države, katere državljan je, izgubo državljanstva. Če je posameznik naturaliziran državljan in ne tak, ki bi se

rodil v državi ali dobil državljanstvo po rodu, pa včasih tudi redno javljanje državnim organom ni zadostno jamstvo, da mu državljanstvo ne bo odvzeto. Nastanek oseb brez državljanstva je pogosto direktna posledica takih praks.

Da bi se temu izognili:

- 7. člen (3) Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 določa, da posameznik ne sme izgubiti svojega državljanstva in s tem postati oseba brez državljanstva, zaradi svojega odhoda v tujino ali bivanja tam, ali ker za časa bivanja v tujini ni stopil v stik z oblastmi države, katere državljan je, in podobno. Konvencija vključuje pri tem načelu izjemo glede naturaliziranih državljanov, ki prebivajo v tujini več let zapored; slednji morajo pri pristojnem državnem organu izraziti željo, da bi državljanstvo obdržali. Države bi morale preko svojih predstavništev o tem načelu dobro seznaniti naturalizirane državljanke, tako tiste, ki živijo na ozemlju državne, kot tiste v tujini.
- Novejši akti, kot recimo Evropska konvencija o državljanstvu, ne dovoljujejo državam, da bi posamezniku odvzele njegovo državljanstvo zato, ker ima leta svoje običajno prebivališče v tujini, če bi s takim odvzemom posameznik postal oseba brez državljanstva.

Vzroki, povezani z državnim nasledstvom

Prenos pristojnosti nad ozemljem oziroma prenos suverenosti

Čeprav je prenos pristojnosti nad ozemljem oziroma suverenosti v posebnih mednarodnih instrumentih in načelih samo delno obravnavan, je bil le-ta dolgo vzrok nastanka oseb brez državljanstva. Ko se odvijajo velike ozemeljske spremembe ali spremembe v suverenosti, kot recimo ko država dobi neodvisnost s koncem kolonializma, ko države razpade in jo nasledí nova država ali države, ali če je država po razpadu ponovno vzpostavljena, se neizogibno spremenita tudi nacionalna zakonodaja in praksa. Vsak od teh dogodkov lahko sproži sprejem novih zakonov ali odlokov o državljanstvu in/ali novih upravnih postopkov. Posamezniki lahko v teh situacijah postanejo osebe brez državljanstva, če v okviru nove zakonodaje/uredb ali novih upravnih postopkov ne uspejo pridobiti državljanstva, oziroma če jim državljanstvo ni priznано zaradi drugačne razlage prej veljavnih zakonov in praks.

Da bi se temu izognili:

- 10. člen Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 določa, da bi morale države pogodbenice zagotoviti, da ne pride do nastanka oseb brez državljanstva zaradi prenosa pristojnosti nad ozemljem. Države bi morale zato skleniti dvo- in večstranske dogovore, ki bi vključevali tudi ukrepe, s katerimi bi zagotovile, da zaradi tega prenosa ne pride do pojava oseb brez državljanstva. Povsod, kjer tak dogovor ne obstaja, bi morale države tistim, ki bi drugače postali osebe brez državljanstva, državljanstvo priznati.
- V praksi je prebivalstvo ponavadi vezano na ozemlje. Kljub temu pa nekatere mednarodne pogodbe, ustavne določbe in nacionalne zakonodaje omogočajo tudi možnost izbire med državljanstvi držav naslednic.
- V pogodbe o nasledstvu so lahko vključene tudi določbe, ki obravnavajo vpliv, ki ga ima razpad države na državljanstvo.

- Zaradi potrebe po ureditvi in razvoju mednarodnega prava na temo državljanstva v odnosu na državno nasledstvo, je Komisija za mednarodno pravo Združenih narodov na to temo pripravila predlog členov, ki so vključeni v dodatek Resolucije 55/153 Generalne skupščine ZN iz leta 2001. Predlagani členi med drugim določajo naslednje:
 - države bodo zagotovile primerne ukrepe, da posamezniki, ki so imeli na dan državnega nasledstva državljanstvo države predhodnice, zaradi tega nasledstva ne postanejo osebe brez državljanstva.
 - za osebo, ki je imela običajno prebivališče na ozemlju, ki je predmet nasledstva, se predvideva, da bo prevzela državljanstvo države naslednice na dan nasledstva.
 - država naslednica ne sme pripisovati svojega državljanstva posameznikom, katerih običajno prebivališče je bilo v drugi državi, proti njihovi volji, razen če bi le-te drugače postali osebe brez državljanstva.
 - države morajo upoštevati posameznikovo voljo v vseh primerih, ko lahko posameznik pridobi državljanstvo dveh ali več držav. Vsaka država bo podelila pravico do izbora državljanstva tiste države vsem posameznikom, ki imajo z njo ustrezne vezi, in če bi le-te drugače postali osebe brez državljanstva.
 - Države posameznikom ne bodo odvzele pravice do zadržanja ali pridobitve državljanstva ali možnosti izbire državljanstva na osnovi kakršne koli diskriminacije.
- Evropska konvencija o državljanstvu in Konvencija **o izogibu nastanka oseb brez državljanstva zaradi državnega nasledstva** vključujeta določbe iz konvencije iz leta 1961 in številna načela, vsebovana v predlogu členov Komisije za mednarodno pravo. Evropska konvencija posveti celo poglavje državnemu nasledstvu in državljanstvu in poudarja štiri glavna načela:
 - pristna in veljavna vez med posameznikom in državo
 - običajno prebivališče posameznika v času nasledstva
 - posameznikova volja in
 - posameznikov teritorialni izvor

Obenem Evropska konvencija o državljanstvu določa, da posamezniki, ki niso bili državljani države predhodnice, in ki imajo običajno prebivališče na ozemlju, nad katerim je pristojnost dobila država naslednica, a niso pridobili državljanstva slednje, bi morali imeti pravico, da ostanejo v državi naslednici in uživajo iste socialne in ekonomske pravice kot državljani.
- Konvencija o izogibu nastanka oseb brez državljanstva zaradi državnega nasledstva je razvila posebna dokazna pravila (8. člen) glede državljanstva v primerih državnega nasledstva:
 - »Država naslednica ne bo vztrajala pri običajnih dokaznih zahtevah za pridobitev državljanstva tiste države v primeru posameznikov, ki so ali bodo zaradi

državnega nasledstva postali osebe brez državljanstva, in kjer ni razumno pričakovati, da bodo take osebe izpolnile običajne zahtevane pogoje.

Država naslednica, v primerih posameznikov, ki so imeli svoje običajno prebivališče v času državnega nasledstva na njenem ozemlju, in ki so, ali bi, postali osebe brez državljanstva zaradi državnega nasledstva, ne bo zahtevala dokaza, da le-te niso pridobili državljanstva druge države, preden jim bo priznala svoje državljanstvo.«

Prvi odstavek 8. člena obravnava situacijo, ko posameznik ne more ali zelo težko izpolni običajne dokazne zahteve in izpolni pogoje za pridobitev državljanstva. V nekaterih primerih posameznik ne more pridobiti vseh pisnih dokazil o svojih prednikih/rodu, če so bili recimo arhivi matičnega urada uničeni. Nemogoče je pridobiti tudi pisno potrdilo o prebivališču, če zapis o kraju prebivanja na obstaja. Ta določba vključuje tudi situacije, kjer bi posameznik sicer lahko pridobil dokaz, vendar bi bilo to nerazumno zahtevati, recimo v primeru, ko bi pridobivanje dokaza ogrozilo posameznikovo zdravje ali življenje. Okoliščine, zaradi katerih je pridobitev dokaza otežena, niso vedno neposredno povezane z državnim nasledstvom. Lahko so posledica dogodka, ki se je zgodil pred ali po nasledstvu, recimo primera, ko so bili za časa režima države predhodnice registri matičnega urada uničeni, ali pa temeljni dokumenti niso bili izdani določeni skupini prebivalstva. V vseh teh primerih bi morala velika verjetnost dokaza in/ali izpoved neodvisne priče zadostovati za izpolnjevanje pogojev za pridobitev državljanstva države naslednice.

Drugi odstavek 8. člena se nanaša na primere, ko država predhodnica preneha obstajati in vsi njeni državljani, kot avtomatična posledica razpada države, izgubijo svoje državljanstvo. Če nova država naslednica prepreči ali zmanjša število posameznikov z več državljanstvi, bo mogoče lahko od posameznikov zahtevala dokaz, da niso pridobili drugega državljanstva, ali da so osebe brez državljanstva. To zahtevo pa je pogosto nemogoče izpolniti, saj je to odvisno od sodelovanja drugih držav. Če obstaja tveganje, da lahko posameznik postane oseba brez državljanstva zaradi državnega nasledstva, država naslednica ne bi smela zahtevati dokaza, da posameznik nima drugega državljanstva ali da je posameznik oseba brez državljanstva, preden mu prizna svoje državljanstvo. To pravilo je osnovano na prevladujočem mnenju, da je preprečevanje pojava oseb brez državljanstva primarna skrb mednarodne skupnosti, medtem ko je sprejemanje oziroma zavračanje načela več državljanstev stvar odločitve vsake posamezne države.

Ta določila državi, ki želi zmanjšati število oseb z več državljanstvi na svojem ozemlju, ne preprečujejo sodelovanja z drugimi državami in izmenjavo informacij o pridobitvi ali izgubi državljanstev. S pojavom oseb z več državljanstvi se država lahko spoprime tudi z določili o nepriznavanju drugega državljanstva, podanimi v Haški konvenciji o nekaterih vprašanih glede neskladnih zakonodaj o državljanstvu iz leta 1930 in 7. 1. a členom Evropske konvencije, ki podaja možnost avtomatične izgube državljanstva, kadar posameznik prostovoljno pridobi drugo državljanstvo. Država lahko posameznika tudi zaprosi za pisno izjavo, da nima in ne bo imel drugega državljanstva. To bo državi omogočilo, da razveljavi svoje državljanstvo v primeru, če/ko je kasneje ugotovljeno, da je ta oseba podala lažno izjavo.

Primeri dobrih praks: Češka republika

Ko je 1. januarja 1993 bivša Čehoslovaška uradno razpadla, sta obe državi naslednici- Češka in Slovaška republika, sprejeli novo zakonodajo o državljanstvu, ki je določila osnovno populacijo državljanov vsake države in postopek, na podlagi katerega so osebe lahko pridobile državljanstvo posamezne države. Oba sklopa zakonodaj sta temeljila na čehoslovaških zakonih o državljanstvu, osnovanih leta 1969, in torej za novo situacijo neuporabnih.

Po nacionalnih zakonih o državljanstvu teh dveh nastajajočih držav so osebe, ki so se rodile pred letom 1954 - torej tisti posamezniki, ki so bili stari 15 let ali starejši, ko je Čehoslovaška socialistična republika postala federacija dveh republik -, državljani tiste države, na ozemlju katere so se rodili (ius soli). Posamezniki, ki pa so se rodili po 1954 pa so bili določeni kot državljani ene od držav bodisi na osnovi ius soli (osebe, ki so se rodile staršem z mešanim češko/slovaškim državljanstvom, so ponavadi pridobili svoje državljanstvo na osnovi svojega kraja rojstva), ali (ko sta imela oba starša enako državljanstvo), na osnovi državljanstva posameznikovih staršev (ius sanguinis). Kot izid je veliko ljudi, ki so vse svoje življenje živeli v Češki republiki, dobili slovaško državljanstvo in obratno. V tej zanki je bila tudi večina pripadnikov romske etnične manjšine, živeče v Češki republiki, saj jih je bilo največ rojenih na slovaškem ozemlju oziroma so bili potomci slovaških prednikov.

Slovaška zakonodaja o državljanstvu je dala neomejeno pravico do državljanstva vsem bivšim državljanom Čehoslovaške, medtem ko je novi češki zakon o državljanstvu uvedel stroge pogoje za pridobitev češkega državljanstva. Da je posameznik lahko slednje pridobil je moral:

- imeti neprekinjeno in zabeleženo stalno prebivališče na ozemlju Češke republike vsaj dve leti pred razpadom federacije
- ni smel imeti slovaškega državljanstva, in
- zadnjih pet let ni smel biti obsojen za naklepni zločin

Sredi 90-ih sta Češka in Slovaška vlada zaprosili UNHCR za pomoč pri razreševanju tisoče primerov oseb brez državljanstva, ki so se pojavili zaradi neskladni nacionalnih zakonodaj. UNHCR je poslal v regijo dve misiji z namenom ugotoviti stanje in imel z vladama posvetovanja o njihovih zakonih o državljanstvu.

Leta 1996 je UNHCR pomagal pri ustanovitvi Svetovalnega centra za državljanstvo, s sedežem v Pragi. Center zagotavlja pravno in socialno svetovanje nekdanjim državljanom Čehoslovaške, ki so postali osebe brez državljanstva, kljub temu, da imajo dolgoročne in pristne vezi s Češko republiko.

V enem letu je center pomagal okoli 6000 osebam, vključno 900 otrokom v rejništvu, več kot 3500 osebam zaprtim v čeških zaporih in več kot 2000 drugim, ki niso mogli določiti ali uveljaviti svojega državljanstva.

Po nasvetu UNHCR in Sveta Evrope je češka vlada začela blažiti svoje omejitve pri pridobitvi državljanstva. Aprila 1996 so češki zakonodajni organi sprejeli spremembo Zakona o državljanstvu in dali Ministrstvu za notranje zadeve pooblastilo, da lahko opusti zahteve po nekaznovanju pri prosilcih, ki so ali so bili slovaški državljani, ki so neprekinjeno prebivali v Češki republiki in imajo o tem prebivanju uradno dokazilo.

Leta 1999 je češki zakonodajni organ sprejel še eno spremembo, ki je omogočala državljanom bivše Čehoslovaške, ki so stalno prebivali na ozemlju kasnejše Češke republike, in ki niso imeli uradnega dovoljenja za prebivanje, da pridobijo češko državljanstvo. Te osebe so lahko svoje prebivanje dokazale s pogodbami o delu ali nastanitvi in/ali pričami. Tudi slednjim ni bilo treba izpolnjevati pogoja nekaznovanosti. Postopoma, s skupnimi prizadevanji UNHCR, nevladnih organizacij in čeških oblasti, so tisti državljani Čehoslovaške, ki so stalno prebivali na češkem od razpada federacije, dobili neomejen dostop do državljanstva Češke republike.

Vzroki povezani z diskriminacijo ali arbitrarnim odvzemom državljanstva

Diskriminacija

Eden glavnih zadržkov pri neomejeni pristojnosti države pri ne/podelitvi državljanstva je vidik rasne diskriminacije. To načelo odraža tudi Konvencija o ukinitvi vseh oblik rasnega razlikovanja in številni drugi instrumenti. V svojem Splošnem priporočilu o diskriminaciji nedržavljanov, sprejetem 1. oktobra 2004, je Odbor Združenih narodov za ukinitve rasnega razlikovanja dejal, da je »prikrajšanje za državljanstvo zaradi rase, barve, roda, narodnosti ali etničnega izvora prekršitev obveznosti države, da zagotovi uživanje pravice do državljanstva brez diskriminacije.«

Vendar pa včasih posamezniki ne morejo pridobiti državljanstva neke države, kljub temu, da jih z njo vežejo močne vezi – povezave, ki bi bile v primeru drugih oseb dovolj, da bi omogočile pridobitev državljanstva. Razlikovanje na osnovi rase, barve kože, etnične ali verske pripadnosti, spola, političnega prepričanja ali drugih dejavnikov je lahko očitno, namerno ali nenamerno, prisotno v zakonodaji ali izvajanju le-te. Zakoni so lahko razglašeni za diskriminatorne, če vsebujejo predsodke, ali če je diskriminacija rezultat njihovega izvajanja.

Da bi se temu izognili:

- je potrebno zagotoviti, da je načelo nerazlikovanja na področju državljanstva vključeno v ustavo in zakone o državljanstvu, ter z upravnimi in sodnimi odločbami zagotoviti, da je načelo tudi izvajano.

- države morajo sprejeti vse primerne ukrepe, tako na nacionalnem nivoju kot v sodelovanju z drugimi državami, da zagotovijo, da dobi vsak otrok ob rojstvu državljanstvo. Otroci poročenih staršev, otroci rojeni izven zakonske zveze in otroci, katerih starši so osebe brez državljanstva, imajo po mednarodnem pravu vsi enako pravico do državljanstva.
- Konvencija o državljanstvu poročenih žensk iz leta 1957 in Konvencija o ukinitvi vseh oblik diskriminacije do žensk iz leta 1979 narekujeta enake pravice žensk do pridobitve, spremembe ali zadržanja državljanstva, kot jih imajo moški. V skladu z načeli teh dveh konvencij, status državljanstva moža ne bi smel avtomatično spremeniti državljanstva žene, jo narediti za osebo brez državljanstva, obenem pa tudi sprejem moževega državljanstva ne bi smel biti obveza.

Odvzem in nepriznanje državljanstva

Splošna deklaracija človekovih pravic pravi, da ne bo nihče arbitrarno prikrajšan za svoje državljanstvo. Konvencija iz leta 1961 in Evropska konvencija o državljanstvu strogo omejujeta možnosti države, da sproži postopek odvzema državljanstva. Vsak tak odvzem državljanstva morajo spremljati vsa postopkovna jamstva in ne sme povzročiti nastanka osebe brez državljanstva.

Ko država posamezniku državljanstvo odvzame, je to pogosto posledica diskriminatorne prakse države. Temu ponavadi sledi izgon posameznika iz države.

Da bi se temu izognili:

- Osnovno načelo mednarodnega prava je, da država nikomur ne bi smela odvzeti državljanstva, če bi imel tak odvzem za posledico nastanek oseb brez državljanstva.
- Konvencija o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 naredi pri tem načelu naslednje izjeme:
 - ko gre za državljanstvo, ki je bilo pridobljeno z zavajanjem ali prevaro;
 - ko gre za izgubo državljanstva zaradi prebivanja v tujini (glej zgoraj);
 - ob obstoju posameznikovih dejanj, ki niso v skladu z njegovo dolžnostjo lojalnosti državi bodisi kršijo izrecno prepoved izvajanja storitev za drugo državo bodisi posameznikovo ravnanje resno škoduje ključnim interesom države (le v primeru, če so bili slednji določeni v zakonu v času, ko je država podpisala konvencijo); ali
 - ko poda posameznik prisego ali uradno izjavo o zvestobi neki drugi državi ali o odklonitvi zvestobe prvi (le, če je bilo slednje določeno z zakonom v času, ko je bila konvencija podpisana)

Država pogodbenica konvencije iz leta 1961 lahko posamezniku odvzame državljanstvo na osnovi naštetih pogojev le, če je država te posebej navedla ob podpisu, ratifikaciji ali pristopu h konvenciji, če so pogoji v skladu z zakonom in pospremljeni s polnim obsegom postopkovnih jamstev, kot na primer pravico do poštenega zaslišanja. Država pogodbenica ne sme nikomur, ne posamezniku ne skupini ljudi, odvzeti državljanstva zaradi njegove/njihove rase, etnične pripadnosti in verskega ali političnega prepričanja.

- Evropska konvencija o državljanstvu iz leta 1997 gre v omejevanju možnosti, ki jih ima država na voljo za odvzem državljanstva, ko ima slednji za posledico nastanek oseb brez državljanstva, še dlje. Po tej konvenciji je odvzem državljanstva upravičen samo v primerih, ko je državljanstvo pridobljeno na osnovi zavajanja ali prevare. Ko pa odvzem državljanstva ne povzroči nastanka osebe brez državljanstva, lahko država posameznika za državljanstvo prikrajša v primerih:
 - posameznikove prostovoljne pridobitve drugega državljanstva
 - prostovoljnega služenja vojaškega roka v tuji državi
 - ko ravnanje posameznika resno škodi temeljnim interesom države
 - ko pristna vez med državo in njenim državljanom, ki prebiva v tujini, ne obstaja
 - ko posameznik ne izpolnjuje pogojev za avtomatično pridobitev državljanstva, kot jih določa nacionalna zakonodaja (se nanaša samo na otroke) ali
 - ko posvojeni otrok pridobi ali ima tuje državljanstvo enega ali obeh krušnih staršev.

Glavne določbe Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961

O podeljevanju državljanstva (1., 2., 3. in 4. člen)

Državljanstvo bo podeljeno tistim, ki bi drugače postali osebe brez državljanstva, in pri njih obstaja veljavna povezava z državo bodisi na podlagi rojstva ali roda. Državljanstvo bo podeljeno:

- ob rojstvu, v skladu z zakonom, osebi, ki je rojena na ozemlju države;
- ob določeni starosti, v skladu z zakonom, osebi, ki je rojena na ozemlju države, pod pogoji določenimi v nacionalni zakonodaji;
- na podlagi prošnje, osebi, ki je rojena na ozemlju države (lahko je zahtevano, da prošnja za državljanstvo ustreza enemu ali več naslednjih pogojev: omejen časovni rok, v katerem je prošnja lahko podana, zahteve glede oblike/statusa prebivanja v državi, da posameznik ni bil obsojen za kazniva dejanja določene vrste, in/ali da je posameznik od nekdanja oseba brez državljanstva);
- ob rojstvu otroku, katerega mati je državljanica države, v kateri se je otrok rodil;
- po rodu, če posameznik ne more pridobiti državljanstva države pogodbenice, na ozemlju katere se je rodil, zaradi zahtev glede določene starosti ali prebivališča (to je lahko odvisno od naslednjih pogojev: omejen časovni rok, v katerem je prošnja lahko podana, zahteve glede oblike/statusa prebivanja v državi, in/ali da je posameznik od nekdanja oseba brez državljanstva);

- najdenčkom, najdenim na ozemlju države pogodbenice;
- ob rojstvu, na podlagi zakona, posamezniku, ki je rojen izven države pogodbenice, a je imel eden od staršev ob času posameznikovega rojstva državljanstvo države pogodbenice;
- na osnovi prošnje, v skladu z nacionalnim zakonom, posamezniku, ki je rojen izven države pogodbenice, a je imel eden od staršev ob času posameznikovega rojstva državljanstvo države pogodbenice (lahko je zahtevano, da prošnja za državljanstvo ustreza enemu ali več naslednjih pogojev: omejen časovni rok, v katerem je prošnja lahko podana, zahteve glede oblike/statusa prebivanja v državi, da posameznik ni bil obsojen za kazniva dejanja določene vrste in/ali da je posameznik od nekdanj oseba brez državljanstva).

O odvzemu in odstopu od državljanstva (5., 6., in 7. člen)

Odvzem ali odstop od državljanstva bi morala biti pogojena s predhodno pridobitvijo ali zagotovitvijo, da bo posameznik pridobil drugo državljanstvo. Izjema so lahko primeri naturaliziranih oseb, ki prebivajo v tujini določeno število let in kljub obvestilom o uradnih postopkih in časovnih rokih ne izrazijo svoje namere obdržati državljanstvo. Naturalizirana oseba je v tem primeru oseba, ki je pridobila državljanstvo na osnovi prošnje državi pogodbenici in je slednja imela možnost to prošnjo zavrniti. Izguba državljanstva je lahko izvedena samo v skladu z zakonom, zagotovljena pa morajo biti tudi vsa postopkovna jamstva, kot na primer pravica do poštenega zaslišanja na sodišču ali pred drugimi neodvisnimi organi.

O odvzemu državljanstva (8. in 9. člen)

Nikomur ne bi smeli odvzeti državljanstva, če zaradi tega odvzema posameznik postane oseba brez državljanstva, razen ko:

- je posameznik pridobil državljanstvo z zavajanjem ali prevaro;
- je posameznik storil dejanja, ki niso v skladu z njegovo dolžnostjo lojalnosti državi bodisi kršijo izrecno prepoved izvajanja storitev za drugo državo bodisi neko posameznikovo ravnanje resno škoduje temeljnim interesom države;
- je posameznik podal prisego ali uradno izjavo o zvestobi neki drugi državi ali o odklonitvi zvestobe državi pogodbenici
- naturaliziran državljan, ki nima več vzpostavljene povezave z državo pogodbenico in, kljub obvestilu, da mora izraziti svoj namen, da želi državljanstvo te države obdržati, tega ne stori.

Država pogodbenica lahko posamezniku odvzame njegovo državljanstvo na osnovi naštetih pogojev samo, če država to določi ob podpisu, ratifikaciji ali pridružitvi konvenciji, in če je to skladno z zakonom, in so pri tem upoštevana vsa postopkovna jamstva, kot je recimo pravica do poštenega zaslišanja. Država pogodbenica ne sme nikomur, ne posamezniku ne skupini ljudi, odvzeti državljanstva zaradi njihove rase, etnične pripadnosti ali verskega ali političnega prepričanja.

O prenosu pristojnosti nad ozemljem (10. člen)

Meddržavni dogovori bodo zagotovili, da ne bo prišlo do nastanka oseb brez državljanstva zaradi prenosa pristojnosti nad ozemljem. Če ni sklenjene nobene pogodbe, bo država podelila svoje državljanstvo tistim posameznikom, ki bi drugače zaradi tega prenosa pristojnosti nad ozemljem postali osebe brez državljanstva.

O mednarodni agenciji (11. člen)

Konvencija poziva k vzpostavitvi organa v okviru Organizacije združenih narodov, kateremu lahko posameznik, ki meni, da izpolnjuje pogoje za zaščito po konvenciji, pošlje svojo prošnjo v pregled in prosi za nadaljnjo pomoč pri predstavitvi te prošnje [državnim] pristojnim organom. Generalna skupščina ZN je zaprosila UNHCR, da prevzame vlogo te agencije.

O reševanju sporov (14. člen)

Spori med državami pogodbenicami glede razlage ali izvajanja konvencije, ki niso bili razrešeni drugače, bodo na prošnjo katere koli stranke v sporu predloženi Mednarodnemu sodišču.

Končne določbe

V končnih določbah konvencija priporoča, da se posameznike, ki so de facto osebe brez državljanstva, v največji možni meri obravnava, kot da gre za de jure osebe brez državljanstva, da bi se jim s tem olajšalo pridobitev veljavnega državljanstva.

4. poglavje

Vloga UNHCR

UNHCR je bil v problematiko oseb brez državljanstva vključen že od začetka svojega delovanja leta 1950. Organizacija ima mandat OZN, da skrbi za zaščito beguncev in jim pomaga iskati rešitve za njihove situacije. Številni begunci, ki jim je organizacija v teh letih pomagala, so bili tudi osebe brez državljanstva. V zadnjih nekaj desetletjih se je vzpostavila povezava med izgubo ali nepriznanjem zaščite države in odvzemom ali nepriznanjem državljanstva. Danes je tudi splošno znano dejstvo, da veljavno državljanstvo in možnost uživanja pravic, ki iz državljanstva izhajajo, pripomoreta pri preprečevanju neprostovoljnih oziroma prisilnih preselitev oseb.

Kako se je UNHCR vključil v področje oseb brez državljanstva?

Z rastjo organizacije se je skozi čas povečevala tudi vloga UNHCR pri zmanjševanju pojava oseb brez državljanstva in pri nudenju pomoči že obstoječim primerom teh oseb. Pooblastilo za delo na področju oseb brez državljanstva dajejo UNHCR mednarodna pogodba, resolucije Generalne skupščine ZN in priporočila svetovalnega telesa UNHCR- Izvršnega odbora programa Visokega komisarja (ExCom).

Konvencija o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 ne vključuje nobene določbe za ustanovitev posebnega nadzornega organa, ki bi zagotavljal dosledno izvajanje te konvencije. Vendar pa **11. člen Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva** poziva k ustanovitvi »organa, na katerega se posameznik lahko obrne s prošnjo za preučitev vloge, s katero posameznik prosi za konvencijsko zaščito, in za pomoč pri predstavitvi te vloge pristojnim organom«. Ko je leta 1975 konvencija stopila v veljavo, je Generalna skupščina ZN zaprosila UNHCR, da sprejme to nalogo. Odgovornosti te organizacije pa so bile boljše določene v naslednjih resolucijah.

Leta 1995 je Izvršni odbor programa Visokega komisarja (ExCom) sprejel obsežno zbirko priporočil na temo oseb brez državljanstva - Sklep o preprečevanju pojava in zmanjšanju števila ter zaščiti oseb brez državljanstva (Sklep št. 78); ExCom sestavljajo predstavniki držav – od 25. septembra je vanj vključenih 70 držav članic, ki jih izbere ECOSOC glede na interes, ki ga države pokažejo za reševanje begunskih vprašanj. ExCom v Sklepu o osebah brez državljanstva iz leta 1995 »spodbuja UNHCR, da nadaljuje s svojimi aktivnostmi v imenu oseb brez državljanstva« in »prosi UNHCR, da aktivno zagovarja in vzpodbuja pridružitve držav h Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 in Konvenciji o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961«. S sklepom ExCom UNHCR tudi naproša, da »aktivno zagovarja preprečevanje pojava in zmanjšanje števila oseb brez državljanstva s posredovanjem informacij in izobraževanjem zaposlenih in državnih uradnikov, ter da okrepi sodelovanje z drugimi zainteresiranimi organizacijami.«

Leta 1996 je **Generalna skupščina ZN** sprejela resolucijo (A/RES/50/152), ki podobno spodbuja Visoki komisariat, da nadaljuje z dejavnostmi v imenu oseb brez državljanstva, in da zagovarja pristop h konvencijama iz leta 1954 in 1961 in njuno izvajanje.

Resolucija naproša UNHCR, da »vsem zainteresiranim državam zagotavlja ustrezne strokovne in svetovalske storitve za pripravo in izvajanje nacionalne zakonodaje.«

V isti resoluciji Generalna skupščina »poziva vse države, da sprejmejo tako nacionalno zakonodajo o državljanstvu, ki bo oblikovana v luči zmanjševanja števila oseb brez državljanstva, ki bo skladna s temeljnimi načeli mednarodnega prava, še posebej s preprečevanjem arbitrarnega odvzema državljanstva, in ki bo odstranila vse odločbe, ki bi dovoljevale odstop od državljanstva brez predhodnega posedovanja ali pridobitve drugega državljanstva, pri tem pa so prepoznane pravice države do vzpostavitve zakonov, ki urejajo pridobitev, opustitev ali izgubo državljanstva.«

V Načrtu za zaščito ki ga je potrdil Izvršni svet UNHCR (Sklep št. 92 [LIII] a) in pozdravila Generalna skupščina ZN leta 2002, je bila odsotnost državljanstva prepoznana kot eden poglavitnih vzrokov za razselitev posameznikov in tokove beguncev. Načrt za zaščito, rezultat UNHCR-ovega Globalnega posvetovanja o mednarodni zaščiti, je sestavljen iz predstavitve ciljev in smernic ter seznama dejavnosti za okrepitev mednarodne zaščite beguncev. Načrt odraža širok presekok problemov in priporočil držav, meddržavnih organizacij, nevladnih organizacij in beguncev in služi kot vodilo za izvajanje konkretnih dejavnosti. Reševanje vprašanj oseb brez državljanstva predstavlja pomoč pri preprečevanju prisilnih preselitev in zagotovitev izvajanja pravice do državljanstva.

Zaskrbljen zaradi nesprejemljivo visokega števila oseb brez državljanstva, katerih primeri so ostajali dolga leta nerazrešeni, je ExCom leta 2004 pozval UNHCR naj začne bolj aktivno sodelovati z ustreznimi državami pri iskanju rešitev teh situacij. ExCom je potrdil tudi obstoj potrebe, da UNHCR še naprej zagotavlja strokovno in operativno podporo državam.

Leta 2005, je v svoji Resoluciji o človekovih pravicah in arbitrarnih odvzemih državljanstva (E/CN.4/2005/L.58) Komisija ZN za človekove pravice UNHCR spodbudila da nadaljuje z reševanjem problema odvzema državljanstva in zbiranjem informacij na to temo, tako s svojimi dejavnostmi na terenu kot v svojih poročilih.

Kako rešuje UNHCR problematiko oseb brez državljanstva?

UNHCR pomaga vladam pri oblikovanju in izvajanju zakonodaje o državljanstvu in zagotavlja izobraževanje državnih uradnikov. V obdobju od leta 2003 – 2005 je UNHCR sodeloval z več kot 40 državami, ki jim je nudil pomoč pri vzpostavitvi novih zakonov o državljanstvu ali pri spremembah obstoječe zakonodaje. UNHCR je izdelal tudi komentarje ustavnih določb na temo zakonodaje o državljanstvu v državah, kjer velik del populacije sestavljajo osebe brez državljanstva ali osebe z nedoločnim državljanstvom.

UNHCR sodeluje s parlamenti z namenom zagotoviti, da zakonodaja o državljanstvu ne vodi v razselitev oseb in ne vsebuje določb, ki lahko povzročijo nastanek oseb brez državljanstva (seznam uradov UNHCR je podan v Prilogi 4).

Kot je bilo predvideno v Načrtu za zaščito, je UNHCR izvedel prvo globalno raziskavo o ukrepih, ki jih izvajajo države članice OZN, za zmanjšanje števila oseb brez državljanstva. Raziskava je ugotovila, da na svetu ni regije, ki bi bila brez pojava oseb brez državljanstva, in da obstajajo resne zakonske in strateške vrzeli na tem področju

tako na mednarodnem kot na nacionalnih nivojih. UNHCR je na osnovi analize odgovorov 74 držav razvil obsežno zbirko priporočil.

Obenem je UNHCR podpiral kampanje za državljanstvo, v katerih so države osebam brez državljanstva omogočile, da pridobijo državljanstvo v deželi, kjer so imeli dolgo časa svoje običajno prebivališče.

UNHCR izvaja tudi neposredno pomoč osebam brez državljanstva; v posvetovanji z državami išče rešitve za posameznike in skupine oseb brez državljanstva. Organizacija spodbuja države, da ugotovijo pravni status posameznikov, in promovira priznanje zakonitih vezi med posameznikom ali skupino ljudi in državo v primerih, ko bi le-te drugače postali osebe brez državljanstva.

V obdobju, ko čakajo na odločitev o državljanstvu, so osebe brez državljanstva upravičene do minimalnih pravic v državi, kjer prebivajo. UNHCR v tej situaciji zagovarja izvajanje Konvencije o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954, ki podaja nabor minimalnih pravic in obveznosti za osebe brez državljanstva, ter v kolikor je to potrebno in kolikor to UNHCR dovoljujejo razpoložljiva sredstva, državam nudi pomoč pri izvajanju programov za zaščito in pomoč osebam brez državljanstva.

Katere druge organizacije sodelujejo z UNHCR pri reševanju problemov oseb brez državljanstva?

Glavne **agencije OZN**, ki sodelujejo z UNHCR pri iskanju rešitev za področje oseb brez državljanstva so Urad Visokega komisarja za človekove pravice, Sklad za otroke pri OZN (UNICEF) in Razvojni sklad ZN za ženske (UNIFEM). Pri reševanju dolgotrajnih situacij oseb brez državljanstva, sodeluje UNHCR včasih tudi z Mednarodno organizacijo za delo (ILO), Razvojnim skladom ZN (UNDP) in Svetovnim programom za hrano (WFP). Organizacije sodelujejo pri skupni izvedbi programov namestitve, izobraževanja in dela z namenom pomagati skupinam, ki so potisnjene na družbeno obrobje, pri integraciji ali reintegraciji v družbo.

Poleg organizacij OZN, omenjenih zgoraj, UNHCR tesno sodeluje s pristojnimi organi OZN, kot recimo Svetom za človekove pravice, Odborom za pravice otroka, Odborom za odpravo rasne diskriminacije, Odborom za odpravo diskriminacije žensk.

UNHCR sodeluje z regionalnimi organizacijami, kot je Svet Evrope, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), Organizacija ameriških držav, Afriška unija, Zveza arabskih držav in Organizacija islamske konference. UNHCR sodeluje v Odboru za državljanstvo Sveta Evrope, ki razvija instrumente, ki določajo standarde, kot sta na primer Evropska konvencija o državljanstvu in Konvencija o izogibu pojava oseb brez državljanstva zaradi državnega nasledstva.

Tudi nevladne organizacije tesno sodelujejo z UNHCR, na terenu so zagovorniki programov UNHCR in predstavljajo pomoč pri razvoju UNHCR-ovih aktivnosti. Leta 2005 je UNHCR podpisal sporazume o sodelovanju s 770 izvedbenimi partnerji, od tega s 578 nevladnimi organizacijami, vključno s 424 nacionalnimi NVO.

UNHCR tesno sodeluje z **Medparlamentarno unijo** (MPU) v želji povečati zavedanje poslancev o mednarodnih pravnih normah na področju oseb brez državljanstva in

jih opozoriti na veliko vrednost priporočil in primerov dobrih praks, ki lahko preprečijo nastanek oseb brez državljanstva. Organizacija poslance vzpodbuja, da sprejmejo tako zakonodajo o državljanstvu, ki bo pripomogla k ukinitvi pojava oseb brez državljanstva in pri tem zagotavljala pravico do državljanstva tistim, ki so bili zanj prikrajšani. UNHCR tudi pomaga zagotoviti, da dogovori med državami glede oseb z dvema ali več državljanstvi, ne povzročijo nenamerno nastanka oseb brez državljanstva.

Primeri dobrih praks: Šri Lanka

Večina delovne sile, ki proizvaja šrilanški svetovno znani čaj, je indijskega porekla. Uradno poznani kot »Tamili z nedavnim indijskim poreklom«, a pogosteje imenovani kot »Tamili iz notranjosti dežele«, so te delavci potomci oseb, ki jih je iz Indije pripeljala britanska uprava, ki je vladala otoku med 1815 in 1948. Od 1948, ko je Šrilanka pridobila svojo neodvisnost, do 1984, so pravni status teh delavcev določali različni dogovori med Indijo in Šrilanko. Nekateri Tamili iz notranjosti dežele so pridobili državljanstvo ene ali druge države na podlagi zakonodajnih ureditev ali dvostranskih sporazumov. Kljub temu pa številni niso imeli državljanstva in s tem ne osnovnih pravic, nekateri celo niso imeli dostopa do postopka za pridobitev šrilanškega ali indijskega državljanstva.

Leta 1982 je indijska vlada obvestila vlado Šrilanke, da obstoječih dogovorov glede Tamilov iz notranjosti dežele ne more jemati za zavezujoče, saj je trajanje teh dogovorov preteklo. Takrat tako noben Tamil iz notranjosti dežele, ki je bil oseba brez državljanstva, ni mogel pridobiti državljanstva.

Kongres cejlonskih delavcev - sindikat in politična stranka, je več let zagovarjal in se boril za pravice Tamilov iz notranjosti. V odgovor je šrilanški parlament oblikoval in oktobra 2003 enoglasno potrdil »Zakon o podelitvi državljanstva osebam indijskega porekla«. Zakon avtomatično podeljuje državljanstvo vsem posameznikom z indijskim poreklom, ki:

- imajo stalno prebivališče v Šrilanki od 30. oktobra 1964 ali
- živijo v Šrilanki in so potomci oseb, ki so imele stalno prebivališče v Šrilanki od 30. oktobra 1964.

Po sprejetju zakona so Urad generalnega komisarja, UNHCR in Kongres cejlonskih delavcev začeli razširjati informacije o novem zakonu. Tamilski, angleški in singalski mediji so objavljali članke v časopisih in predvajali televizijske in radijske oglase z informacijami o zakonu, ter kako in kje lahko ljudje zaprosijo za državljanstvo.

Upravni postopki, ki jih je oblikovalo Ministrstvo za notranje zadeve in nadzornik Oddelka za preseljevanje, so enostavni, kratki in pošteni; za osebe brez državljanstva so oblikovali 2 različna postopka:

- *De facto* osebe brez državljanstva, ponavadi imetniki indijskega potnega lista, ki mu je veljavnost potekla po razglasitvi indijske neodvisnosti leta 1982, morajo izraziti svoj namen, da želijo prostovoljno pridobiti šrilanško državljanstvo. Ponavadi ta namen izrazi glava družine, dokument pa mora biti nato podpisan tudi s strani državnih organov za preseljevanje. Ko je dokument tako potrjen, dobijo vsi člani gospodinjstva/družine državljanstvo.
- *De jure* osebam brez državljanstva ni treba predložiti pisne izjave, kljub temu pa se jim predlaga, da podpišejo posebno izjavo, ki jim bo, ko bo podpisana še s strani državnih organov, olajšala pridobitev osebnih dokumentov.

Oba postopka sta brezplačna in časovno neomejena.

Decembra 2003 sta UNHCR in Kongres cejlonskih delavcev organizirala enodnevno delavnico za več kot 500 prostovoljcev, ki so takrat delali v 50 mobilnih centrih, razpršenih po regiji čajnih plantaž, kjer so osebe brez državljanstva zaprosile za državljanstvo. Prostovoljci so prejeli izobraževanje z osnovnimi informacijami o osebah brez državljanstva, o različnih zakonih, nanašajočih se na državljanstvo in sprejetih od leta 1948, in novem zakonu in njegovim kriterijem za pridobitev državljanstva.

V decembru 2003 je osebje mobilnih centrov 10 dni sprejemalo prošnje za državljanstvo. UNHCR je finančno podprl kampanjo in nadzoroval njeno izvedbo, z namenom zagotoviti, da so posamezniki za državljanstvo zaprosili prostovoljno, in da so imeli za tako odločitev dovolj informacij. Konec meseca je približno 190.000 članov gospodinjstev pridobilo šrilanško državljanstvo. Od teh jih je bilo okoli 80.000 takih, ki so nekoč imeli indijski potni list, ostali pa so bili de jure osebe brez državljanstva.

Julija in avgusta 2004 je bila organizirana še druga, manjša akcija na SV države. Več kot 2000 oseb se je prijavilo in pridobilo državljanstvo bodisi preko uradnika v njihovem okrožju ali preko oddelka za državljanstvo na Ministrstvu za Javno varnost, zakon in red v prestolnici Kolombu.

Kdo financira aktivnosti UNHCR?

UNHCR je ena redkih agencij OZN, ki je pri sredstvih za svoje operacije skoraj popolnoma odvisna od prostovoljnih prispevkov. Okoli 2% letnega proračuna UNHCR pride iz predvidenih prispevkov rednega proračuna OZN. Ostalo so prostovoljni prispevki vlad, posameznikov in podjetij.

V začetku 2006 je bilo na svetu 20,8 milijona oseb v mandatu UNHCR. Proračun UNHCR za to leto je bil 1,4 milijarde USD.

V letih od 1990 do 2005 je UNHCR 88% svojih sredstev prejel od 10 držav donatork. V 2005 je prejel več kot 30,2 milijona USD iz privatnega sektorja, večinoma iz Evrope, Avstralije, Japonske in ZDA. Nevladne organizacije prispevajo k letnemu proračunu UNHCR s svojimi javnimi pozivi v imenu UNHCR za financiranje nekaterih programov. Zadnja leta so se prispevki iz privatnega sektorja in NVO povečali, kot rezultat združenih prizadevanj povečati zavedanje javnosti s pomočjo radia, televizije, tiska in drugih medijev.

5. poglavje

Kako lahko pomagajo poslanci?

Poslanci so v edinstvenem položaju, da lahko pomagajo pri zmanjšanju pojava oseb brez državljanstva in pri zagotavljanju, da so slednjim podeljene pravice in izpolnjujejo obveznosti, ki so določene z mednarodnim pravom. To lahko storijo na več načinov: s pregledom nacionalne zakonodaje in zagotovitvijo, da je le-ta usklajena z mednarodnimi standardi, s podpiranjem pristopa h konvencijama na temo oseb brez državljanstva iz leta 1954 in 1961 ter z zagovarjanjem zmanjšanja ali ukinjanja pojava oseb brez državljanstva in razrešitvijo posameznih primerov teh oseb.

Na kaj naj bodo poslanci pozorni pri pregledu nacionalne zakonodaje?

- Pregledajo naj ustrezne mednarodne ali regionalne pogodbe, katerih pogodbenica je država. Pregledajo naj pogodbe, konvencije in deklaracije, na katere se država sklicuje v svoji nacionalni zakonodaji; to bo v pomoč pri interpretaciji nacionalnega pravnega okvira.
- Ker veliko držav vključuje določbe, ki se nanašajo na državljanstvo, v različne pravne akte, naj poslanci pregledajo Ustavo, zakone o državljanstvu, odločbe in vse vire nacionalne zakonodaje, ki bi lahko osvetlili zakon o državljanstvu tiste države in njegovo interpretacijo.
- V primeru državnega nasledstva naj pregledajo dvo- in večstranske sporazume, ki jih je država sprejela.
- Ko pregledujejo nacionalne pravne okvire, naj ugotovijo ali država zagotavlja oblikovanje, sprejem in sistematično uporabo varovalk za preprečitev povečanja števila oseb brez državljanstva zaradi nepriznanja, odstopa od, ali izgube, državljanstva.

Ob pregledovanju nacionalnih pravnih okvirov naj si poskušajo odgovoriti na naslednja vprašanja:

O PRIDOBITVI državljanstva

- Ali lahko otroci pridobijo državljanstvo po materi, še posebej, ko oče državljanstva nima, ali ko oče ni prisoten?
- Kašen je upravni postopek vpisa rojstev v matično knjigo? Se ga v praksi uporablja? Ali nacionalna zakonodaja države omogoča pridobitev državljanstva za tiste, ki so se rodili na ozemlju države in bi bili drugače osebe brez državljanstva?
- Ali je v pravnih določbah o državljanstvu vključeno načelo nerazlikovanja?
- Če je bil nastanek države posledica državnega nasledstva, ali so pristne in veljavne vezi med posameznikom in državo, običajno prebivališče posameznika v času nasledstva, posameznikova volja in ozemeljska pripadnost posameznika upoštevani pri odločanju, ali bo državljanstvo podeljeno državljanu države predhodnice?

O IZGUBI državljanstva

- Ali se določbe glede spremembe zakonskega stana ali drugega družbenega statusa izognejo nastanku oseb brez državljanstva?
- Kako pride do odvzema državljanstva? Ali je predvidena preprečitev nastanka oseb brez državljanstva ?
- Ali je odstop od državljanstva pogojen s pridobitvijo oziroma zagotovitilo o prihodnji pridobitvi drugega državljanstva?
- Ali prijava za državljanstvo druge države spremeni posameznikov status, povezan z državljanstvom v njegovi državi, če posameznik ni prejel nobenega zagotovila, da bo lahko državljanstvo druge države dejansko pridobil?
- Ali so v primerih, kjer je predviden odvzem državljanstva, razlogi za ta odvzem jasno določeni? Ali obstajajo postopkovna jamstva?

O PONOVNI PRIDOBITVI državljanstva

- ali je ponovna pridobitev državljanstva omogočena nekdanjim državljanom, ki zakonito in običajno prebivajo na državnem ozemlju?
- Ali lahko državljanstvo ponovno pridobi nekdo, ki ga je izgubil zaradi sprememba zakonskega stana? Če da, ali je ponovna pridobitev avtomatično izpeljana ali mora posameznik za to zaprositi, ko je oseba brez državljanstva? Ali obstajajo postopkovna jamstva?

O NATURALIZACIJI

- Če tujec zaprosi za pridobitev državljanstva (naturalizacijo), ali je zahtevano, da dokaže uradni odstop od svojega prejšnjega državljanstva? Ali zadostuje zagotovilo, da bo odstopil od prejšnjega državljanstva, ko bo pridobil novo?
- Ali so postopek in pogoji pridobitve državljanstva za tujce jasno definirani?
- Ali obstajajo upravne prakse - kot recimo dolgotrajni postopki, preveliki stroški, zahteve po dokumentih, ki jih posameznik, ki prosi za državljanstvo, ne more pridobiti, in/ali kratki časovni roki, ki jih posameznik ne more doseči - ki imajo lahko za posledico nastanek oseb brez državljanstva?

Zakaj bi morale države pristopiti Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 in Konvenciji o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961?

Na nacionalni ravni pristop h konvencijama, ki obravnava osebe brez državljanstva iz leta 1954 in 1961:

- poveča zaščito človekovih pravic in posameznikovo dostojanstvo
- prikaže priznavanje pristne in veljavne vezi med posameznikom in državo
- poveča občutek stabilnosti in pravne identitete oseb brez državljanstva
- posameznikom daje dostop do nacionalne zaščite in z njo povezanih pravic in obveznosti ter poveča nacionalno solidarnost in stabilnost.

Na mednarodni ravni pristop h konvencijama iz leta 1954 in 1961 na temo oseb brez državljanstva:

- pokaže predanost sodelovanju z mednarodno skupnostjo pri zmanjševanju in ukinjanju pojava oseb brez državljanstva
- okrepi mednarodno prepoved posameznih ali množičnih izgonov
- izboljša mednarodne odnose in stabilnost
- pokaže predanost človekovim pravicam in človekoljubnim standardom
- pomaga pri preprečitvi razseljenosti z odpravljanjem njenih vzrokov
- pomaga pri razvoju mednarodnega prava na temo pridobitve in zadržanja državljanstva
- pomaga UNHCR pri pridobivanju mednarodne podpore za spoštovanje načel, ki jih vsebujejo konvencije
- pomaga pri razreševanju sporov, povezanih z državljanstvom.

Kako lahko država pristopi h konvencijama?

Države lahko pristopijo h konvenciji iz leta 1954 in/ali konvenciji iz leta 1961 kadarkoli z vložitvijo listine o pristopu pri Generalnem sekretarju OZN. Listino o pristopu mora podpisati voditelj države ali vlade ali minister za zunanje zadeve in jo po predstavniku države prinesiti na sedež OZN v New Yorku (primeri pogodb so v prilogi 3).

Ali ima lahko država pri sprejemu konvencije pridržke?

V prepoznavanju posebnih okoliščin, povezanih s posamezno državo v času ratifikacije ali pristopa, konvencije dovoljujejo državam pogodbenicam uporabo pridržkov pri nekaterih konvencijskih določilih, vendar ne pri tistih, ki so za prvotne države pogodbenice temeljne:

Konvencija o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954: pridržki so dovoljeni razen pri 1. členu (definicija/izključitveni razlogi), 3. (nediskriminacija), 4. (svoboda veroizpovedi), 16. (1) (dostop do sodnega sistema) in 33. in 42. členu (končne določbe).

Konvencija o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961: pridržki so dovoljeni samo pri 11. (agencija), 14. (predstavljanje sporov Mednarodnem sodišču), ali 15. členu (ozemlja, za katera je odgovorna država pogodbenica).

K vsaki konvenciji je dovoljeno imeti le omejeno število pridržkov.

Kako lahko poslanci zagotovijo, da je konvencija učinkovito izvajana?

Da bi se lahko določbe teh dveh konvencij učinkovito izvajale, mora biti sprejeta ali prilagojena nacionalna zakonodaja. UNHCR lahko državam ponudi svoj strokovni nasvet in pomaga zagotoviti, da bodo pravna tradicija in pravna sredstva države prilagojeni njenim mednarodnim obveznostim.

Katere praktične korake lahko poslanci naredijo, da spodbudijo svoje vlade k pristopu h konvencijam?

- Ugotovite ali je vaša država članica katere od, ali obeh, konvencij
- Če vaša država še ni pristopila k tem pogodbam, lahko postavite o tem pisno ali ustno vprašanje ali pobudo vladi.

- Če je bil v parlament poslan predlog za ratifikacijo ali pristop h konvencijama v razumnem času, po pregledu vseh potrebnih informacij volite za pristop.
- Če vladi ne uspe poslati te teme v parlament v razumnem času, uporabite parlamentarne postopke in zahtevajte od vlade odgovor, zakaj tega še ni storila, ter jo spodbudite, da brez odloga začne s postopkom ratifikacije/pristopa.
- Če je vlada podpisala eno ali obe konvenciji, a odlaga postopek ratifikacije, uporabite parlamentarne postopke in povprašajte, zakaj je prišlo do odloga, in jo vzpodbudite, da pospeši proces ratifikacije. Uporabite svojo pravico do zakonodajne pobude za vložitev predloga zakona na to temo.
- Če vlada nasprotuje ratifikaciji/pristopu, poskusite podrobno ugotoviti, zakaj. Če je to potrebno, pomagajte pri odpravljanju dvomov in nesporazumov ter uporabite svojo politično mrežo, da postopek pospešite. Zagovarjajte ratifikacijo/pristop pri svojih volivcih.
- Če ste poslanec v državi, ki je nastala z razdelitvijo ali razpadom drugih držav, pogodbe, h katerim je pristopila država predhodnica, ne zavezujejo avtomatično tudi nove države. Nove države lahko pristopijo k obveznostim države predhodnice, a le kot nove države, ali pa sporočijo, da ne nameravajo biti obvezane s pogodbami države predhodnice.
- Poskrbite, da po ratifikaciji in ob nastopu pravnomočnosti konvencij vaš parlament sprejme tako nacionalno zakonodajo, ki ustreza določilom iz konvencij. Uporabite parlamentarne postopke, da zagotovite, da vlada pošlje osnutke zakonov ali sprememb obstoječe zakonodaje v parlament v razumnem času.
- Če je vlada poslala parlamentu predlog za ratifikacijo, ki vsebuje pridržke, ki omejujejo obseg konvencije, pomisleke ali izjave o razumevanju, in ste ugotovili, da so take omejitve neosnovane, zagovarjajte splošno dobro pred strankarskimi ali posrednimi interesi.
- Če pridržki vlade, ki omejujejo obseg pogodbe, njeni pomisleki ali izjave o razumevanju niso več veljavni, uporabite parlamentarne postopke in se pozanimajte o vladnih namerah ter delujte z namenom, da se omejitve umaknejo.
- Če potrebujete nasvet ali pomoč glede pristopa h konvencijama in/ali oblikovanja nacionalne zakonodaje, ki odraža načela konvencij, stopite v stik z uradom UNHCR v vaši državi oz. uradom UNHCR, ki je pristojen za vašo državo (seznam uradov UNHCR je podan v Prilogi 4).

Kako lahko poslanci povečajo zavedanje o problematiki oseb brez državljanstva?

Poslanci, kot osebe, ki so odgovorne za oblikovanje zakonov, so v odličnem položaju, da zagovarjajo zmanjšanje ali ukinitvev pojava oseb brez državljanstva, in da zagotovijo, da so pravice oseb brez državljanstva zaščitene. Poslanci morajo ne samo vzpodbujati svoje vlade, da sprejme zakone, ki so skladni z mednarodnimi standardi, ampak morajo za to dobiti tudi podporo svojih volivcev. Samo če bo civilna družba razumela probleme oseb brez državljanstva, bo podprla prizadevanja poslancev, da razrešijo te zadeve.

Poslanci lahko med svojimi volivci povečajo zavedanje o osebah brez državljanstva z govori, v katerih izpostavijo problematiko oseb brez državljanstva in pomembnost kvalitetne zakonodaje o državljanstvu, pišejo časopisne članke o nujnosti ukinitve

pojava oseb brez državljanstva, sodelujejo z nevladnimi organizacijami in drugimi predstavniki civilne družbe, ki nudijo pomoč osebam brez državljanstva, in kjer potrebno, zagovarjajo hitro razrešitev posameznih primerov oseb brez državljanstva.

Poslanci lahko razrešijo situacije oseb brez državljanstva z zagovarjanjem pravic manjšin ali drugih skupin do vključitve v populacijo državljanov in z ohranjanjem dialoga med skupnostmi pripeljejo do sprejetja oseb brez državljanstva v državljanstvo.

Kaj lahko poslanci naredijo za povečanje mednarodnega sodelovanja na tem področju?

Mednarodno sodelovanje je nujno za zmanjšanje pojava oseb brez državljanstva po svetu. Poslanci bi morali zagotoviti, da so njihove vlade aktivno udeležene v vseh mednarodnih prizadevanjih za zmanjšanje ali ukinitvev oseb brez državljanstva in v vseh prizadevanjih za razrešitev posameznih primerov oseb brez državljanstva. Poslanci lahko povabijo poslance sosednjih držav na regionalni pregled svojih nacionalnih zakonodaj. Poenotenje nacionalnih zakonodaj med državami je dober način zmanjšanja pojava oseb brez državljanstva.

Priloga 1

Države pogodbenice Konvencije o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954

Datum pravnomočnosti: 6. junij 1960;

skupno število držav pogodbenic (na dan 25. septembra 2006): 60

Država	Podpis	Ratifikacija (r) Pristop (p) Nasledstvo (n)
Albanija		23. junij 2003 a
Alžirija		15. julij 1964 a
Antigua in Barbuda		25. oktober 1988 n
Argentina		1. junij 1972 a
Armenija		18. maj 1994 a
Avstralija		13. december 1973 a
Azerbajdžan		16. avgust 1996 a
Barbados		6. marec 1972 n
Belgija	28. september 1954	27. maj 1960 r
Belize		14. september 2006 a
Bocvana		25. februar 1969 n
Bolivija		6. oktober 1983 a
Bosna in Hercegovina		1. september 1993 n
Brazilija	28. september 1954	13. avgust 1996 r
Čad		12. avgust 1999 a
Češka republika		19. julij 2004 a
Črna Gora		23. oktober 2006 s
Danska	28. september 1954	17. januar 1956 r
Ekvador	28. september 1954	2. oktober 1970 r
Salvador	28. september 1954	
Fidži		12. junij 1972 n
Filipini	22. junij 1955	
Finska		10. oktober 1968 a
Francija	12. januar 1955	8. marec 1960 r
Grčija		4. november 1975 a
Gvatemala	28. september 1954	28. november 2000 a
Gvineja		21. marec 1962 a
Honduras	28. september 1954	
Hrvaška		12. oktober 1992 n

Irska		17. december 1962 a
Izrael	1. oktober 1954	23. december 1958 r
Italija	20. oktober 1954	3. december 1962 r
Jugoslavija, Federativna republika		12. marec 2001 n
Kiribati		29. november 1983 n
Kolumbija	30. december 1954	
Koreja, Republika		22. avgust 1962 a
Kostarika	28. september 1954	2. november 1977 r
Latvija		5. november 1999 a
Lesoto		4. november 1974 n
Liberija		11. september 1964 a
Libija, arabska džamhirija		16. maj 1989 a
Liechtenstein	28. september 1954	
Litva		7. februar 2000 a
Luksemburg	28. september 1954	27. junij 1960 r

Države pogodbenice Konvencije o statusu oseb brez državljanstva (nadaljevanje)

Država	Podpis	Ratifikacija (r) Pristop (p) Nasledstvo (n)
Madagaskar*		[20. februar 1962 a]
Madžarska		21. november 2001 a
Makedonija		18. januar 1994 s
Meksiko		7. junij 2000 a
Nemčija	28. september 1954	26. oktober 1976 r
Nizozemska	28. september 1954	12. april 1962 r
Norveška	28. september 1954	19. november 1956 r
Romunija		27. januar 2006 a
Ruanda		4. oktober 2006 a
Senegal		21. september 2005 a
Slovaška		3. april 2000 a
Slovenija		6. julij 1992 n
St. Vincent in Grenadini		27. april 1999 n
Sveti sedež	28. september 1954	
Swaziland		16. november 1999 a
Španija		12. maj 1997 a
Švedska	28. september 1954	2. april 1965 r
Švica	28. september 1954	3. julij 1972 r
Trinidad in Tobago		11. april 1966 n
Tunizija		29. julij 1969 a
Uganda		15. april 1965 a
Urugvaj		2. april 2004 a
Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske	28. september 1954	16. april 1959 r
Zambija		1. november 1974 n
Zimbabve		1. december 1998 n

* Z obvestilom, ki ga je Generalni sekretar prejel 2. aprila 1965, je madagaskarska vlada odstopila od konvencije. Odstop je postal veljaven 2. aprila 1966.

Priloga 2

Države pogodbenice Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961

Datum pravnomočnosti konvencije: 13. december 1975;
število vseh držav pogodbenic (na dan 1. januarja 2007): 33

Datum pravnomočnosti: 6. junij 1960; skupno število držav pogodbenic (na dan 25. septembra 2006): 60

Država	Podpis	Ratifikacija (r) Pristop (p) Nasledstvo (n)
Albanija		9. julij 2003 a
Armenija		18. maj 1994 a
Avstralija		13. december 1973 a
Avstrija		22. septembra 1972 a
Azerbajdžan		16. avgust 1996 a
Bolivija		6. oktober 1983 a
Bosna in Hercegovina		13. december 1996 a
Čad		12. avgust 1999 a
Češka republika		19. december 2001 a
Danska		11. julij 1977 a
Dominikanska republika	5. december 1961	
Francija	31. maj 1962	
Gvatemala		19. julij 2001 a
Irska		18. januar 1973 a
Izrael	30. avgust 1961	
Kanada		17. julij 1978 a
Kiribati		29. november 1983 n
Kostarika		2. november 1977 a
Latvija		14. april 1992 a
Lesoto		24. september 2004 a
Liberija		22. september 2004 a
Libija, arabska džamhirija		16. maj 1989 a
Nemčija		31. avgust 1977 a
Nigerija		17. junij 1985 a
Nizozemska	30. avgust 1961	13. maj 1985 r

Norveška		11. avgust 1971 a
Nova Zelandija		20. september 2006 a
Romunija		27. januar 2006 a
Ruanda		4. oktober 2006 a
Senegal		21. september 2005 a
Slovaška		3. april 2000 a
Swaziland		16. november 1999 a
Švedska		19. februar 1969 a
Tunizija		12. maj 2000 a
Združeno kraljestvo		
Velike Britanije in		
Severne Irske	30. avgust 1961	29. marec 1966
Urugvaj		21. september 2001 a

Dodatek 3

Vzorec listine o pristopu h Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954

KER je Konvencijo o statusu oseb brez državljanstva 28. septembra tisoč devetsto petinpetdeset sprejela Generalna skupščina Združenih narodov in je konvencija po njenem 35. členu na voljo za pristop

IN KER je v tretjem odstavku omenjenega 35. člena določeno, da bo pristop učinkoval s predložitvijo listine o pristopu generalnemu sekretarju Združenih narodov,

ZATO podpisani [naziv voditelja države, predsednika vlade ali zunanjega ministra] s tem uradno obvešča o pristopu [zadevne države].

Podpisano lastnoročno v _____ (dan, mesec, leto)

[Državni žig in podpis
predsednika vlade, zunanjega
ministra...]

[podpis voditelja države,
skrbnika, zunanjega
če primerno..]

Vzorec listine o pristopu h Konvenciji o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961

KER so Konvencijo o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva 30. avgusta tisoč devetsto enainšestdeset sprejeli predstavniki držav in je konvencija po njenem 16. členu na voljo za pristop

IN KER je v tretjem odstavku omenjenega 16. člena določeno, da bo pristop učinkoval s predložitvijo listine o pristopu generalnemu sekretarju Združenih narodov,

ZATO podpisani [naziv voditelja države, predsednika vlade ali zunanjega ministra] s tem uradno obvešča o pristopu [zadevne države].

Podpisano lastnoročno v _____ (dan, mesec, leto)

[Državni žig in podpis
predsednika vlade, zunanjega
ministra...]

[podpis voditelja države,
skrbnika, zunanjega
če primerno..]

Priloga 4

Uradi UNHCR Na kratko o UNHCR in MPU

AFGANISTAN

UNHCR Representation in Afghanistan; PO Box 3232 Kabul; ali
41 Jadr Solh (Peace Avenue) Kabul;
tel.: +92 51 922 11 25;
faks: +92 51 282 05 11

ALBANIJA

UNHCR Representation in Albania; Rruga »Donika Kastrioti« tirana;
tel: +355 42 50 207,
fax: + 355 42 28 492

ALŽIRIJA

UNHCR Representation in Algeria; Boite Postal 444 Hydra Alger; ali
20 Rue Emile Pazan
Hzdra Alger;

ANGOLA

UNHCR Representation in Angola
C.P. 1342 Luanda or rua
Eduard Mondlaine/SN
Luanda;

ARGENTINA

UNHCR Representation for Southern South America; Cerrito 836 10 Piso – 1010 Buenos Aires;

ARMENIJA

UNHCR Representation

in Armenia; 14 Petros Adamyany Str. Yerevan 375010;

AVSTRALIJA

UNHCR Regional Representation for Australia, New Zealand, Papua New Guinea and the South Pacific in Australia; 15 Hunter Street Yarralumla ACT 2600 Canberra;

AVSTRIJA

UNHCR Representation in Austria; Vienna International Center (Building J, 1st floor); Wagramerstrasse 5 PO Box 550 1400 Vienna;

AZERBAJDŽAN

UNHCR Representation in Azerbaijan; 3 Azer Aliyev Street Baku;

BANGLADEŠ

UNHCR Representation in Bangladesh; PO Box 3474 Dhaka 1000; ali House N/ E (N) 8, Road 90 Gulshan 2, Dhaka 1212;

BELORUSIJA

UNHCR Representation

in Belarus; Rpospekt Partizanskij 6 A, 6th floor, Minsk 220033;

BELGIJA

UNHCR Regional Representation for Belgium, Luxembourg and the European Institutions; Rue Van Eyck 11a B-1050 Bruxelles;

BENIN

UNHCR Regional Representation for Benin, Burkina Faso, Niger and Togo; Boite Postale 08-1066 Lot 01 Patte d'Oie Cotonou;

BOSNIA AND HERZEGOVINA

UNHCR Representation in Bosnia and Herzegovina; UNIS Building, Fra Andjela Zvizdovica 1, 71000 Sarajevo;

BOCVANA

UNHCR Office of the Chief of Mission in Botswana; PO Box 288 Gabarone; ali UN House- Plot 22 Khama Crescent Gabarone;

BRAZILIJA

UNHCR Representation in Brazil; Setor Comercial

Norte Quadra 02, Bloco A
11th Floor – Ed. Corporate
Financial Center CEP
70712-901 Brasilia – DF;

BOLGARIJA

UNHCR Representation in
bulgaria; 19 Denkoglu str.,
1000 Sofia;

BURUNDI

UNHCR Representation in
Burundi
B.P. 307, Bujumbara ali
No. 1 Avenuedu Large
4620 Bujumbara;

KAMBODŽA

UNHCR Representation in
Cambodia; PO Box 539,
House No. 2, Street N.
352 Beung Keng Kang,
Phnom Phen;

KAMERUN

UNHCR Representation
in Cameroon; Boite
Postale 7077, Yaoundé;
ali Quartier Nlongkak Rue
N. 1032 Batiment N. 46
Yaoundé;

KANADA

UNHCR Representation in
Canada; 280 Albert Street,
Suite 401 Ottawa Ontario
K1P 5G8;

ČAD

UNHCR Representation
in Chad;
B.P. 906 N'Djamena; ali
Quartier Cardalé, Avenue
Felix Eboué Immeuble
STAT N'Djamena;

CENTRALNOAFRIŠKA REPUBLIKA

UNHCR Representation
in the Central African
Republic; Boite Postale
950 Bangui; ali Rue
Joseph Degrain (Route de
Sofitel) Bangui;

KITAJSKA (LJUDSKA REPUBLIKA)

UNHCR Regional
Representation in China
1-2-1, Tazan Diplomatic
Office, Building 14 Lian Ma
He Nan Lu Beijing 100600;

KOLOMBIJA

UNHCR Representation in
Colombia; Calle 114 No.
9- 01 Office 601 Edificio
Teleport Torre A Bogota

KONGO (DEMOKRATIČNA REPUBLIKA)

UNHCR Representation in
the Republic of Congo; BP
1093 Brazzaville; ali 6 Rue
18 Mars 1977 Quartier
Cathedrale Brazzaville;

KOSTARIKA

UNHCR Representation in
Costa Rica; Edificio Torre
del Este – 5 Piso Frente a
la facultad de Derecho de
la UCR Apartado Postal
12 – 1009 – FECOSA San
Pedro;

SLONOKOŠČENA OBALA

UNHCR Representation in
Coter d'Ivoire; 01 BP 7982
Abidjan 01; ali Angle rue

Des Jardins – Boulevard
Latrille Cocody, II Plateaux
Abidjan;

HRVAŠKA

UNHCR Representation
in Croatia, 3rd Floor, 24
Slovenska ulica, 10000
Zagreb;

CIPER

UNHCR Representation
in Cyprus; PO Box 1642,
1590 Nicosia; ali South:
C/O UNFICYP Secretariat
UNPA Nicosia;

ČEŠKA REPUBLIKA

UNHCR Representation in
Czech Republic; Namesti
Kinskych 6, PO Box 210,
150 00 Prague 5;

DŽIBUTI

UNHCR Representation in
Djibouti; BP 1885 Djibouti;
ali Rue Abdoukader
Waberi, Heron Lot No. TF
1148 Quartier Marabout
Djibouti;

EKVADOR

UNHCR Representation
in Ecuador Avenida
amazonas 2889 y la
Granja Edificio Naciones
Unidas Piso 2 Quito;

EGIPT

UNHCR Regional
Representation in the
Arab Republic of Egypt;
PO Box 1844 Cairo; or
No. 8 el Fawakeh Street
Mohandessin, Gizza Cairo;

ERITREJA

UNHCR Representation in Eritrea; PO Box 1995, Asmara or House Number 108 Emperor Yohannes Avenue Asmara;

ETIOPIJA

UNHCR Representation in Ethiopia; PO Box 1076 Addis Ababa; or Bole Road, Wereda 1 Kebele 23 House No. 1255/01-02 Addis Ababa;

FRANCIJA

UNHCR Representation in France; 9 rue Keppler F-75016 Paris;

GABON

UNHCR Regional Representation in Gabon; BP 20472 Libreville; or Quartier Sotega Libreville;

GAMBIJA

UNHCR Office of the Chief of Mission in Gambia; PO Box 4249 Bakau; or 6 Street East Kotu Lauout Bakau;

GRUZIJA

UNHCR Representation in Georgia; 2a Kazbegi Ave. – 4th floor 380060 Tbilissi;

NEMČIJA

UNHCR Regional Representation for Germany, Austria and Czech Republic; Wallstrasse 9 – 13 10179 Berlin;

GANA

UNHCR Representation in Ghana; No. 25 Sir Arku Korsah Street Roman Ridge Airport Residential Area Accra;

GRČIJA

UNHCR Representation in Greece; 23 Taygetou Street Palaio Psychico 15452 Athens;

GVINEJA

UNHCR Representation in Guinea B.P. 4158 Coleah Corniche-Sud Conakry;

MADŽARSKA

UNHCR Regional Representation for Hungary, Poland, Slovak Republic and Slovenia; Felvinci ut. 27 1022 Budapest;

INDIJA

UNHCR Office of the Chief of Mission in India; PO Box 3135 14 Jor Bagh New Delhi 110003;

INDONEZIJA

UNHCR Regional Representation in Indonesia; PO Box 6602/JKPWK Jakarta 10310 Menova Ravindo J1. Kebon Sirih Kav. 75 Jakarta Pusat 10340;

IRAN (ISLAMSKA REPUBLIKA)

UNHCR Representation in

the Islamic republic of Iran; No.5 East Emdad Street, Vanak sq. North Shiraz Ave. Tehran 19917;

IRAK

UNHCR Representation in Iraq; PO Box 10141 Karrada Baghdad; or District Number 904 Hay Al-Wahda Street Number 42 Building Number 52 Baghdad;

IRSKA

UNHCR Representation in Ireland; Suite 4 Merrion House 1/3 Lower Fitzwilliam Street Dublin 2;

IZRAEL

UNHCR Honorary Representation in Israel; PO Box 3489 Jerusalem; or Shlomtzion Ha Malka 10 Jerusalem;

ITALIJA

UNHCR Regional Representation in Italy; Via Caroncini 19 00197 Roma;

JAPONSKA

UNHCR Representation in Japan; UNU BLDG., 6F – 5-53-70, Jingumae Shibuya-ku, Tokyo 159-0001;

JORDANIJA

UNHCR Regional Representation in Jordan; PO Box 17101, 1195 Amman; or 5 Hafez Abdul-Hajja Street Deir Ghbar Amman;

KAZAHSTAN

UNHCR Representation
in Kazakhstan; 67 Tole bi
Almaty – 480091;

KENIJA

UNHCR Representation
in Kenya; PO Box 43801,
Nairobi; or Chiromo Road
(next to Caltex Station)
By Consulata Church
Westlands Nairobi;

KOREJA (REPUBLIKA)

UNHCR Representation
in Republic of Korea; 7F
Kumsegi Bldg. 16, Euljiro
1 Ga Joong-Ku seoul 100-
191;

KUVAJT

UNHCR Liason Office in
Kuwait PO Box 28742
13148 Safat Kuwait city; or
Khaitan Area Block No. 4
Al Walid Ebin Abdel Malek
Street No. 206 Buliding
No. 90009 Kuwait City;

KIRGIZISTAN

UNHCR Representation
in Kyrgyzistan UN House
(3rd floor) 160 Chui
Avenue Bishkek 720010;

LIBANON

UNHCR Representation
in Lebanon; PO Box 7332
Beirut; or Michel Bustrus
Street Nasr Building
Achrafieh

LIBERIJA

UNHCR Representation
in Liberia; PO Box 9077

Monrovia; or Haider
Building Mamba Point
Monrovia;

**LIBIJA, ARABSKA
DŽAMHIRIJA**

UNHCR Office of the
Chief of Mission in Lybian
Arab Republic; PO Box
80708 Tripoli; or Uthman
IBN Affan St Ben Ashour
Tripoli;

LUKSEMBURG

Office of the UNHCR
Correspondent in
Luxembourg; 1 Rue Jean
Pierre Brasseur; B.P. 567
2015 Luxembourg;

MAKEDONIJA

UNHCR Representation
in Former Yugoslav
Republic of Macedonia;
PO Box 873 1000 Skopje;
or Zeleznicka 53 1000
Skopje;

MALAVI

UNHCR Representation
in Malawi; PO Box 30230
Lilongwe 3; or 7th floor
Kang'ombe Building Citz
Centre Lilongwe 3;

MALEZIJA

UNHCR Representation in
Malaysia; PO Box 10185
50706 Kuala Lumpur; or
570 Jalan Bukit Petaling
50460 Kuala Kumpur;

MAURITANIJA

MEHIKA
MOLDAVIJA
MAROKO
MOZAMBIK

MJANMAR**NAMIBIJA****NEPAL****NIGERIJA****PAKISTAN****PANAMA****PAPUA NOVA GVINEJA****FILIPINI****POLJSKA****ROMUNIJA****RUSKA FEDERACIJA****RUANDA****SAVDSKA ARABIJA****SRBIJA IN ČRNA GORA****SIERRA LEONE****SLOVAŠKA****SOMALIJA****JUŽNA AFRIKA****ŠPANIJA****ŠRILANKA****SUDAN****ŠVEDSKA****ŠVICA****SIRIJSKA ARABSKA****REPUBLIKA****TANZANIJA****TAJSKA****VZHODNI TIMOR****TUNIZIJA****TURČIJA****TURKMENISTAN****UGANDA****UKRAJINA****VELIKA BRITANIJA****ZDRUŽENE DRŽAVE****AMERIKE****UZBEKISTAN****VENEZUELA****VIETNAM****JEMEN****ZAMBIJA****ZIMBABVE**

**ZDRUŽENI NARODI (New
York)**

UNHCR

Visoki komisariat ZN za begunce (UNHCR) ima nalogo in pooblastilo, da vodi in koordinira mednarodne dejavnosti za zaščito beguncev in razrešitev problemov beguncev po svetu. UNHCR is prizadeva zagotoviti, da ima vsak pravico do iskanja zatočišča, do uživanja varnega zatočišča v drugi državi in do prostovoljne vrnitve domov. UNHCR išče trajne rešitve za njihove situacije.

Izvršni svet UNHCR in Generalna skupščina ZN sta organizacijo tudi pooblastili, da pomaga drugim skupinam oseb, vključno tistim, ki so brez državljanstva, ali katerih državljanstvo ni jasno določeno, ter v določenih okoliščinah, notranje razseljenim osebam.

UNHCR poskuša zmanjšati pojav prisilnih preselitev z vzpodbujanjem držav in institucij, da ustvarijo pogoje, ki so ugodni za zaščito človekovih pravic in mirno razrešitev sporov.

Organizacija ponuja zaščito in pomoč beguncem in drugim na nepristranski način, na osnovi njihovih potreb in brez ozira na njihovo raso, barvo, vero, politično prepričanje ali spol. UNHCR je predan načelu soudeležbe in se posvetuje z begunci pri vseh odločitvah, ki vplivajo na njihova življenja. UNHCR vzpostavlja partnerstva z vladami, regionalnimi organizacijami in mednarodnimi ter nevladnimi organizacijami.

MPU

Mednarodna parlamentarna unija (MPU) je bila ustanovljena leta 1889 in je mednarodna organizacija, ki združuje predstavnike parlamentov suverenih držav. Septembra 2006 so bili v MPU zastopani parlamenti 146 držav.

MPU deluje za mir in sodelovanje med narodi, z vidika krepitve predstavniških institucij. MPU tako podpira stike in izmenjave izkušenj med parlamenti in poslanci vseh držav, preučuje vprašanja, relevantna za mednarodno skupnost, in o teh temah izraža mnenja, prispeva k zaščiti in zagovarjanju človekovih pravic in povečuje zavedanje splošne javnosti o delovanju predstavniških institucij.

MPU ima enake smernice kot OZN in tesno sodeluje z agencijami OZN. Obenem sodeluje tudi z regionalnimi medparlamentarnimi organizacijami ter z mednarodnimi, medvladnimi in nevladnimi organizacijami, ki jih vodijo enaki ideali.

© Medparlamentarna unija 2005

Original je izdala Medparlamentarna unija skupaj z
Uradom Visokega komisariata ZN za begunce

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te publikacije se ne sme ponatisniti, hraniti v sistemu za ponovno uporabo ali prenašati v kakršni koli obliki ali s katerimi koli elektronski ali mehanskimi sredstvi, s fotokopiranjem, snemanjem ali drugače brez predhodnega dovoljenja Medparlamentarne unije ali Visokega komisariata ZN za begunce.

Ta publikacija se daje v obtok le pod pogojem, da se brez predhodnega soglasja založnika ne sme niti za plačilo niti drugače posojati, prodajati, izposojati ali drugače razširjati, v nobeni drugi obliki vezave ali v drugačnih platnicah, kot je izdana, in ne da bi se podobni pogoji, vključno s tem, zahtevali od naslednjega založnika.

Sedež MPU

Inter-Parliamentary Union
Chemin du Pommier 5
Case Postale 330
CH-1218 Le Grand
Saconnex
Geneva
Switzerland
tel: +41 22 919 41 50
faks: +41 22 919 41 60
e-naslov:
postbox@mail.ipu.org
spletna stran: www.ipu.org

**Urad Stalnega
opazovalca MPU pri OZN**

Iner-Parliamentary Union
220 East 42d Street
Suite 3002
New York, N.Z. 10017
USA
tel: +1 212 557 58 80
faks: +1 212 557 39 54
e-naslov:
ny-office@mail.ipu.org

**Visoki komisariat ZN za
begunce**

Case Postale 2500
1211 Geneva 2
Switzerland
tel: +41-22-739-8111
faks: +41-22-739-7353
spletna str.: www.unhcr.org

»Nationality and statelessness; a Handbook for Parliamentarians«
Medparlamentarna unija in UNHCR, 2005

Slovenski prevod: Barbara Fürst

Prelom: Camera d.o.o.
Tisk: Present d.o.o.

Založba:
Regionalno predstavništvo UNHCR v Budimpešti
Felvinci ut. 27
Budapest

www.unhcr.org